

Ludo Stur

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
34/2019
24. august 2019

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ZNOVUZRODENIE
MIESTNEJ KULTÚRY
Strana 4.

V POĽSKU BUDE
HORÚCA JESEŇ
Strana 5.

SNP BOLO PREJAVOM
SLOVENSKEJ SLOBODY
Strana 6.

KAŠTIEL SVÄTÝ ANTON
JE V REKONŠTRUKCII
Strana 8.

LACO ŤAŽKÝ
A JEHO ČATÁR
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Konečne! Povedal si možno každý, kto sleduje rozvoj turistiky na Slovensku, rast zahraničnej i našej návštevnosti hôr, prírodných krás, historických pamiatok, liečivých kúpeľov... a vie, že je to stále pod naše možnosti. Po rokoch organizovanej masovej rekreácie nastal pred tridsiatimi rokmi úpadok návštevnosti hlavných stredísk turistiky, po čase ho vystriedal boom výstavby hotelov, apartmánov, zjazdoviek, ktorý v zaslepenosti ziskom hrozil už poškodením prírody a prestavbou národných parkov na lunaparky. Našťastie bolo dosť prírode odovzdaných ľudí, ktorí to dokázali zahamovať. Úžasný dar, ktorý slovenský národ dostal do vienka – čarokrásnu prírodu, velebné ticho v srdci Európy, etnologickú pestrosť ľudového umenia a jeho čistotu v čoraz krikľavejšej zmesi etnicky veľkých európskych krajín, sme si však nedokázali ani dosť vážiť, ani dosť využívať, ani dosť dávať svetu najavo.

Vlády sa striedali, politici prichádzali a odchádzali do zabudnutia, len toto nekonečné bohatstvo nik dostatočne neoceníl. Istotne, tu a tam sa slovné spojenie „cestovný ruch“ spomenulo aj v programovom vyhlásení nastupujúcej vlády, ale dôkazom povrchného záujmu o túto atraktívnu oblasť je fakt, že onen „cestovný ruch“ si za celých tridsať rokov nenašiel trvalé miesto v štátnej správe – bol už súčasťou obchodu, hospodárstva, kultúry aj dopravy, len nie rezortom napriek svojej komplexnosti, rozsahu, prínosu a perspektívy.

Súčasná vláda vykonala v jeho prospech nesporne najviac: zníženie DPH na služby v turistike, školské zájazdy s pobytmi v prírode, rekreačné poukazy pre zamestnancov podnikov nad päťdesiat zamestnancov, ktoré sa onedlho rozšíria na všetky podniky... A tak nečudo, že len za posledné dva roky sa zvýšila návštevnosť turistických centier o približne dvadsaťpäť percent – zo štyroch miliónov ľudí na päť miliónov, podstatne vzrástol počet prenocovaní, ale aj lôžková kapacita. Nie, počet lôžok nevzrástol enormne, to len zníženie daní pre poskytovateľov ubytovania, možnosť hromadných pobytov mládeže, poukazy... viedli ubytovateľov k tomu, aby prestali s „čiernym obchodom“ a priznali svoj chvályhodný zdroj príjmu. A teraz prichádza návrh SNS: vlastné ministerstvo turistiky a športu, ktorého riadenie tiež nebolo nikdy domyslené. BRAVO!?

Ján ČOMAJ

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Báčsky Petrovec žil sviatkom všetkých Slovákov žijúcich v Srbsku Storočnica Slovenských národných slávností

Ivan BROŽÍK – Foto: MS

Slovenské národné slávnosti sa každoročne uskutočňujú v Báčskom Petrovci, kde sa stretávajú Slováci z celej Vojvodiny. Je spoločenským a kultúrnym centrom slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku. Tamojšia komunita krajanov je jedna z najhomogénnejších vo svete nášho vystaňovalctva. Tento rok tieto slávnosti oslávili sto rokov. Prvé národné slávnosti Slovákov sa uskutočnili 28. augusta 1919. V roku 2009 Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku vyhlásila Slovenské národné slávnosti za sviatok všetkých Slovákov žijúcich v Srbsku. Tento rok sa na slávnostiach opäť zúčastnila delegácia MS.

Po zrušení Matice slovenskej v Juhoslávii sa pokračovalo v ich organizácii do roku 1953. Terajšie Slovenské národné slávnosti sú spojené s obnovou Matice slovenskej v Srbsku v roku 1990.

■ LESK I BIEDA

V priestoroch petrovského spolku žien je to aj v roku 2019 ako kedysi pred sto rokmi v prednej izbe rodičov našich starých mám. Slovenský folklór vo Vojvodine žije. Ale mladí Slováci odtiaľ odchádzajú. Komunita prežíva iba vďaka sebe a svojej vôli prežiť. Od plnohodnotnej spolupráce na správe a riadení vecí verejných v Srbsku má však veľmi ďaleko. Pomoc a podpora z najrôznejších úrovní štátu, ale, žiaľ, aj z domoviny je často iba deklarovaná. A tak si naši vojvodinskí rodáci spomínajú s nostalgiou na obdobie vlády Vladimíra Mečiara na Slovensku, keď nezostávalo iba pri slovách a komunita sa vzťahovala vďaka reálnej pomoci zo Slovenska aj materiálne.

Na Slovensku si pripomíname storočnicu oživotvorenia Matice slovenskej. Slovenské národné slávnosti v Báčskom Petrovci majú tiež sto rokov a sú organizované tunajšími matičkami. Podľa predsedu Matice slovenskej Mariána Gešpera „ide o výnimočnú udalosť, pripomína nám oživenie národného života Slovákov vo Vojvodine, ale aj na Slovensku v roku 1919, ide o podobnú udalosť, ktoré

Samozrejme, Slovenským národným slávnostiam už sto rokov dominuje predovšetkým slovenský folklór nielen krajanov, ale aj umeleckých súborov zo Slovenska.

sa odohrali po vzniku nových slovenských štátov Česko-Slovenska a Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov. Iba vďaka tomu prelomu bolo možné po maďarizácii vytvoriť tamojšie slovenské školstvo a obroditi slovenskú kultúru.

Vrcholní predstavitelia Slovenskej republiky, ako aj samospráv sa zúčastnili na storočnici Slovenských národných slávností v ďalekom Báčskom Petrovci. Za Maticu prišli predseda M. Gešper a predseda dozorného výboru Š. Martinkovič. Vojvodinskí Slováci čoraz nástojčivejšie potrebujú pomoc svojej pravlasti – Slovenska. Napokon,

za jedinečné označil aj náš predseda vlády Peter Pellegrini „úsilie i spôsob, akým krajská komunita dokáže udržiavať národné povedomie a zároveň byť integrálnou súčasťou súčasnej domoviny“.

■ CHÝBAJÚ SKUTKY

Mnohí krajanovia odchádzajú za prácou do sveta. Komunita štatisticky starne. Doma zostávajú tí najstarší. Vie o tom aj predseda vlády Slovenskej republiky P. Pellegrini: „Je potrebné sa nad tým nielen zamyslieť, ale aj konať, aby multinárodné prostre-

die v Srbsku nezostalo ochudobnené.“ Zatiaľ, aj keď to znie dobre, prišiel iba sľub na výstavbu nového Slovenského domu v Novom Sade. Aj to ide o finančné zdroje, ktoré mali byť získané prostredníctvom dohody so Srbskom o jednorazovom vyrovnaní dlhu ešte z čias bývalých štátov Juhoslávie a Česko-Slovenska. Otázka je, či by nebolo lepšie ich využiť na štipendium pre slovenských študentov, podporu slovenských základných i stredných škôl a Matice slovenskej v Srbsku. Získala by tým mladá slovenská inteligencia v Srbsku, ktorá je potrebná v spoločnom, hospodárskom aj politickom živote tamojších Slovákov. Aj minulé skúsenosti pripomínajú, že najefektívnejšia je investícia do ľudí a ich vzdelania, a nie do „kameňa“.

■ OD SLOV K ČINOM

Premiér Peter Pellegrini v mene vlády Slovenskej republiky poďakoval organizátorom Slovenských národných slávností v Petrovci a dodal: „Drahé Slovenky a Slováci, milí krajanovia, vy, ktorí žijete tu na Dolnej zemi, ste naozaj dobrí ľudia a ja vám zo srdca želim, aby sa vám tu vo Vojvodine v Srbsku naďalej dobre, pokojne a hlavne šťastne žilo.“ O tom, ako sa im však žije vo všedných neslávnostných dňoch, pripravujú Slovenské národné noviny rozsiahly rozhovor priamo s nimi.

Viac aj na strane 7 a 8

3 OTÁZKY PRE:

docentku Kristínu KRÁLIKOVÚ, vysokoškolskú pedagogičku

Vyšehradská štvorka a jej perspektívy

• Vyšehradskou štvorkou sa zaoberáte v rámci vedeckej činnosti. Aký bol zámer vzniku tohto zoskupenia?

Vyšehradskú štvorku (V4) založili históriou už dostatočne poučené stredoeurópske štáty so zámerom intenzívnejšej vzájomnej spolupráce. V súčasnosti je to napríklad nutnosť rozumného riešenia problému prežívania daňových rajov v Európskej únii (EÚ), nelegálnej migrácie, zasahovania do vnútorných záležitostí členských štátov EÚ jej orgánmi, dvojitej kvality výrobkov, vykorisťovania zamestnancov pochádzajúcich z východných regiónov EÚ, dotlačnej politiky v poľnohospodárstve znevýhodňujúcej tzv. východný blok Európskej únie.

•Nie sú to len teoretické tvrdenia?

Postup V4 predstavuje základné racionálne usmerňovanie činnosti EÚ a vektory jej smerovania. Vychádza zo spoločných či z blízkych etických, morálnych i politických hodnôt vytvorených historickými okolnosťami v Európe s jej hospodárskymi, sociálnymi, právnymi a kultúrnymi zvyklosťami. Najmä Stredoeurópania dosiaľ zotrávajú na zachovávaní a udržiavaní hodnôt vytvorených európskymi národmi. Okrem iného aj religioznych tradícií. Práve oni majú neľahostojný zámer udržať demokraciu v politike EÚ. A definitívne zlikvidovať sociálne, kultúrne, ekonomické a politické rozdelenie európskeho kontinentu.

•Ako vidíte perspektívu tohto zoskupenia?

Ak členské štáty V4 postupovali spoločne, dokázali odolávať neodôvodneným útokom na svoje legitímne postavenie a práva. Budúcnosť bude závisieť najmä od spôsobu garantovania ich štátnej samostatnosti, národnej zvrchovanosti, občianskych slobôd. Ich obyvateľstvo by malo byť preto vzdelané a politicky rozhladené. Hlavnými oblasťami spolupráce v rámci V4 by preto mali byť vzdelávanie, duchovné potreby, materiálny blahobyť, bádanie, pokrok v myslení, ale dnes najmä ekológia, potlačovanie zločinu, klientelizmu, korupcie, vyrovnávanie zaostávajúcich regiónov s prosperujúcimi oblasťami.

Zhovárал sa Viliam KOMORA
Foto: archív autora

V SNN 35/2019
SI PREČÍTATE

■ Ústavný právnik Ján CUPER priblíži čas a okolnosti vzniku Ústavy Slovenskej republiky
■ Listovanie a kritické uvažovanie nad knižkou Alexeja Fulmeka Bol som dlho v SME
■ Za osobnosťou aj vedeckým pracovníkom Matice slovenskej docentom Milošom KOVAČKOM

Verme, že väčšina Slovákov nemá hlavu vymetenú narkotikami a drogami

Hodnoty sa menia od generácie ku generácii

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Existujú rozličné teórie, ktoré vysvetľujú zmenu kultúrnej paradigmy správania obyvateľstva. Vzniká takmer nepozorovane, ale jej následky sú alarmujúce. Keď v roku 1984 vyšla Orwellova knižka 1984, vyvolala zdanie science fiction. No už po tridsiatich rokoch ju realita prekonala. Počas jednej generácie sa kultúrne správanie ľudí zmenilo na nepoznanie. V týchto dňoch vyšiel Kanál, knižka disidenta, novinára a publicistu Antona Seleckého.

Pri jej čítaní sa zdá, akoby písal o udalostiach spred niekoľkých storočí. Seleckého a societu, ktorú opisuje, viera v Boha menila na bytosti ochotné obeť sa, ba aj položiť život za hodnoty dané ich náboženstvom. Čo sa stalo, že dnes náboženské dogmy supľujú rozličné sexuálne kultúry?

■ BOJ BEZ BOJA

Bývalý agent KGB Jurij Bezmenov (1939 – 1993), ktorý v sedemdesiatych rokoch minulého storočia emigroval na Západ, bol expert na metódy subverzie a psychologické vojny. Tvrdil, že najvyšším umením vojny je vôbec nebojovať. Do tejto kategórie možno zaradiť studenú vojnu, ale aj dianie po jej skončení. Niečo sa predsa so spoločnosťou muselo stať,

keď ešte pred tridsiatimi rokmi dokázali ľudia bojovať a trpieť za svoju vieru a dnes na Duhových pochodoch vidno, ako je spoločnosť demoralizovaná.

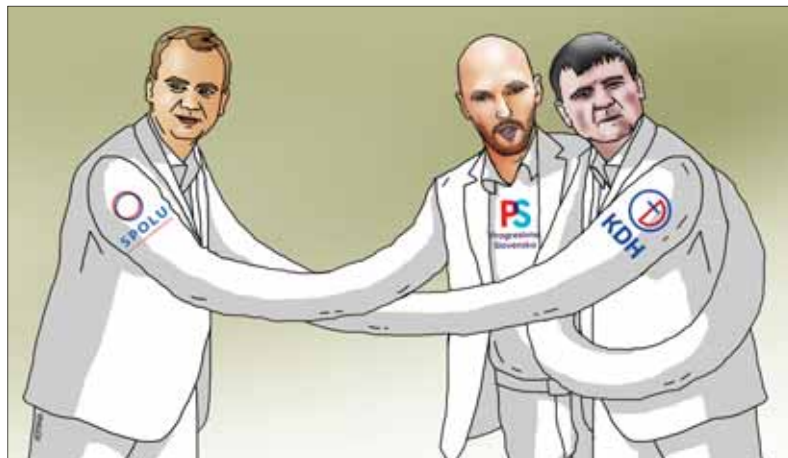
Metóda subverzie je založená na taktike japonského bojového umenia a ako prvý ju formuloval Sun-Tzu, čínsky stratég, poradca cisárov v starovekej Číne. Ide o to, ako docieľiť, aby v cieľovej krajine došlo k rozvratu a občianskej vojne a, samozrejme, k presadeniu záujmov spúšťača subverzie.

Subverzia má štyri fázy: demoralizáciu, destabilizáciu, krízu a normalizáciu. Bezmenov tvrdí, že pokiaľ nedôjde k poslednej fáze, dá sa zabrániť občianskej vojne a vrátiť krajinu do pôvodného stavu. Zaujímavé, že prvým cieľom demoralizácie je náboženstvo. Aj bývalý režim

považoval náboženskú otázku za jednu z najdôležitejších pri kádrovaní ľudí. Kto nebol vyrovnaný s náboženskou otázkou, mal to v kariernom postupe veľmi zložitú. Zdalo by sa teda, že s nadobudnutou slobodou automaticky dôjde k humanizácii spoločnosti. No opak je pravda. Osobnostnú devastáciu môžeme sledovať na najvyšších poschodiach politiky. Kiska či Truban sú názornou ukážkou bezprizorného ducha.

■ TRENDOVÝ ČLOVEK

Takzvaní mediálni experti na Slovensku, najmä však vydavatelia a vykonávatelia ich vôle novinári, pri každej vhodnej príležitosti tvrdia, že politik nemá právo brániť sa mediálnym útokom, lebo je verejne činná osoba a tá musí pretrpieť

oveľa viac než bežný občan. Zaujímavé, v Nemecku je to presne naopak. Prečo? Lebo poškodením dobrého mena politika vznikne podstatne väčšia ujma než u bežných ľudí. V roku 1998 dehonestácia politikov vrhla k moci sluhov cudzích mocností a tento jav sa opakuje aj dnes.

Kým po voľbách v roku 1998 sa zastavila výstavba diaľnic a začala sa masívna privatizácia strategických podnikov, po nasledujúcich voľbách už hrozila podstatne väčšia ako len materiálne škody. Vládnut' sa chystá kvarteto Truban – Beblavý – Hlina – Kiska v tandeme

s prezidentkou Čaputovou. Truban sa už vidí v premiérom kresle. Aké má na to predpoklady? Skvelé, jeho osobnostná výbava absolútne zodpovedá súčasným svetovým trendom. Je dokonalým produktom subverzie. Podčiarkuje to i satanistické tetovanie na jeho tele. A k svojim voličom sa správa ako k skutočným ovciam. Žeby si bol taký istý svojou ponukou? Žeby väčšina voličov dnes mala rozložený mozog drogami? Žeby sa väčšina voličov dala na alternatívne náboženstvo? Až tak sa zmenila kultúrna podstata dnešného Slováka? Uvidíme po voľbách.

Slovenskí experti pripravujú metodiku na zastavenie šírenia epidémie

Pribúdajú ložiská nákazy africkým morom

Ivan BROŽÍK – Foto: internet, zdroj obechradysk

Africký mor ošipaných (AMO) sa na území Trebišovského okresu rozšíril o prvý pozitívny prípad u diviaka. Diviak vykazoval zmeny správania, ulovil ho poľovník a následne bola vzorka zaslaná na vyšetrenie do Národného referenčného laboratória vo Zvolene. Miesto nálezu je v poľovnom revíri v katastri obce Svätuš (okres Trebišov), asi sedem kilometrov od spoločnej slovensko-maďarskej hranice.

Na maďarskej strane hranice je už dlhodobšie diagnostikovaný výskyt AMO u diviacej zveri. Len od 1. januára 2019 v Maďarsku zaznamenali celkovo viac ako osemsto pozitívnych prípadov.

■ PRVÝ U NÁS

Ohnisko bolo v obci Strážne v okrese Trebišov. V rámci opatrení na zabránenie šírenia nákazy boli utraťené a neškodne odstránené všetky ošipané v obci. Ošipánym odobrali vzorky krvi na zistenie, či boli, resp. neboli nakazené vírusom AMO. Začal sa boj s časom, ktorý

v prípade cezhraničnej nákazy nemal veľkú šancu na výhru. Ochorenie je totiž nákazlivé nielen pre ošipané v domácom chove, ale šíri sa aj v diviacej populácii, respektíve medzi všetkými „sвиновými“.

Uhynutá ošipaná v obci Veľký Kamenec iba potvrdila obavy. Vzorku zaslali na laboratórne vyšetrenie do národného referenčného laboratória pre AMO vo veterinárnom ústave vo Zvolene v rámci programu systému dohľadu a monitorovania afrického moru ošipaných. Ošipaná uhynula počas víkendy, bolo dostatočne potvrdené, že príčinou úhynu bolo infiko-

vanie vírusom afrického moru ošipaných. Pred úhynom prejavovala zmeny zdravotného stavu – zvýšenú teplotu, poruchy pohybového aparátu a kožné zmeny. Vzdialenosť od prvého miesta výskytu je necelých šesť kilometrov, od spoločnej slovensko-maďarskej hranice len štyri kilometre.

Tretie ložisko prepuklo u chovateľa v blízkosti druhého prípadu v obci Somotor, časť Nová Vieska pri Bodrogu. V záhumienkovom chove z troch ošipaných jedna uhynula. Pred úhynom prejavovala klinické príznaky ochorenia, ako sú napríklad teplota či kožné zmeny. A potom sa

Africký mor sa preniesol od doma chovaných ošipaných na voľne žijúceho diviaka. Hrozí tým nebezpečenstvo, že nákaza sa bude rozširovať.

už začala lavína. Ďalšia bola ošipaná u súkromného chovateľa v obci Rad v okrese Trebišov, vzdialenosť od ostatných prípadov je niekoľko kilometrov. V chove bola iba jedna ošipaná.

■ NOVÉ RIZIKO

„To, že sme našli nielen štyri prípady afrického moru ošipaných v domácich chovoch, ale sme ho identifikovali aj u diviaka, znamená iné bezpečnostné vete-

rinárne opatrenia, aby sme zamedzili šírenie vírusu,“ informovala po zasadnutí národnej expertnej skupiny na boj proti africkému moru ošipaných v Trebišove ministerka Gabriela Matečná. Podľa riaditeľa Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR Jozefa Bireša na zamedzenie rozšírenia choroby u diviakov zintenzívnia lov v niektorých oblastiach. „Vzhľadom na to, že za normálnych podmienok diviak prejavuje svoju životnú aktivitu v noci, bude vydané mimoriadne opatrenie hlavného veterinárneho lekára, kde povolíme aj zakázané spôsoby lovu,“ predpokladá Jozef Bireš.

■ ODŠKODNENIE BUDE

Ministerstvo pôdohospodárstva zverejnilo výzvu na odškodnenie pre majiteľov ošipaných, ktoré museli usmrtiť. Odškodňovanie sa týka tých, ktorí mali registrované legálne chovy. Kusy do štyridsiatich kilogramov odškodnia sumou tri eura za kilogram a nad štyridsať kilogramov sumou 1,40 eura za kilogram.

VŠIMLI SME SI

Po národnostnej nenávisti proti Matici slovenskej a buste Ľudovíta Štúra v Štúrove 12. mája 2019 sa šovinisti prvýkrát zamerali na budovu Matice slovenskej v Bratislave – v meste, ktoré je známe svojou mnohonárodnostnou históriou.

Maďarskí iredentisti sa ukázali

Nálepku s heslom Felvidék (Horné Uhorsko) nalepili maďarskí nacionalisti vedľa vchodu do priestorov Matice slovenskej v Bratislave.

Neznáma osoba poslala 14. augusta 2019 odkaz Matici slovenskej so šovinistickým a iredentistickým obsahom prostredníctvom nálepky na bratislavskom Dome Matice slovenskej na Grösslingovej ulici, a to s nápisom Felvidék (Horná zem) v latinke a sikulskom runovom písme okolo upraveného erbu Maďarska.

Predstavitelia Matice slovenskej odsudzujú neustále prejavy národnostnej nenávisti proti matičiarom v regiónoch i hlavnom meste a považujú ich za cieľenú, šovinistickú kampaň proti ustanovizni, ktorej zákonnou úlohou je šíriť slovenské vlastenectvo, pestovať slovenskú kultúru, jazyk a vzdelanie, ako aj venovať sa bádaniu v slovenských dejinách a literatúre. Je poľutovaniahodné, že na nenávisťný prejav si vykonávateľ/ia vybrali sté výročie obnovenia činnosti Matice slovenskej z roka 1919. Opäť tým ukázali, že sú na míle vzdialení od prejavov občianskeho princípu v spoločnosti, demokracie a tolerancie medzi Slováckmi a Maďarmi.

IÚ MS

Na boj s biologicky rozložiteľným odpadom smeruje pätnásť miliónov

Podpora na výstavbu bioplynových staníc

Vytvoriť nové kapacity na zhodnocovanie biologicky rozložiteľného odpadu z domácností, jedální, reštaurácií či obchodu a znižovať tak jeho skládkovanie je cieľom v poradí už päťdesiatej prvej výzvy v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia, ktorú vyhlásilo Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky.

Oprávnenými žiadateľmi v rámci tejto výzvy sú fyzické a právnické osoby podľa Obchodného zákonníka, ktoré majú oprávnenie na podnikanie. Pomoc sa poskytne na zhodnocovanie biologicky rozložiteľných odpadov prostredníctvom výstavby nových bioplynových staníc, teda zariadení na zhodnocovanie odpadov, ktoré produkovaný bioplyn využívajú na kombinovanú výrobu elektrickej energie a tepla. Ide o otvorenú výzvu, to znamená, že žiadosti môžu oprávnení žiadatelia z celého Slovenska predkladať ministerstvu kedykoľvek až do vyčerpania vyčlenených finančných prostriedkov. Znenie výzvy a prílohy potrebné na predloženie žiadosti o nenávratný finančný príspevok sú zverejnené na webovom sídle Operačného programu Kvalita životného prostredia.

Boj proti komunálnemu odpadu, vrátane toho biologicky rozložiteľného, patrí medzi priority ministerstva životného prostredia. Kým v roku 2015 končili na skládkach viac ako dve tretiny komunálnych odpadov, v roku 2018 to bolo už len päťdesiatpäť percent. Zmeny k lepšiemu dokumentuje aj medzročný porovnanie recyklácie komunálnych odpadov. Kým v roku 2017 sa podarilo recyklovať asi dvadsaťdeväť percent komunálnych odpa-

dov, minulý rok to bolo už tridsaťšesť percent.

Envirorezort už v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia podporil celkovo dvesto-

ČO INÍ NEPÍŠU

sedemdesiatdva žiadostí v oblasti odpadového hospodárstva za viac ako stopäťdesiatosem miliónov eur. Na zvyšovanie miery zhodnocovania odpadov, to znamená na budovanie kompostárni biologicky rozložiteľného odpadu, zaria-

dení na mechanicko-biologickú úpravu zmesového komunálneho odpadu alebo recykláciu nebezpečných a ostatných odpadov bolo zameraných päťdesiatpäť žiadostí v sume 64,8 milióna eura. Zároveň ministerstvo už v oblasti predchádzania vzniku biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov podporilo dvestopäťdesiatštyri žiadosti na nákup kompostérov v sume 33 miliónov eur.

Biologicky rozložiteľný odpad vzniká v prírode, ktorá ho vytvára, ale aj využíva vo svoj prospech a nedochádza jeho produkciou k zaťažovaniu životného prostredia, ale taktiež ľudskou činnosťou, pri ktorej je vznik a nakladanie s bioodpadom potrebné usmerniť. Z pohľadu biologicky rozložiteľného komunálneho odpadu je separácia veľmi dôležitá, pretože biologický odpad tvorí tridsať až štyridsaťpäť percent komunálneho odpadu. V súčasnosti je zakázané zneškodňovať biologicky rozložiteľný odpad zo zelene zo záhrad a z parkov vrátane cintorínov a z ďalšej zelene na pozemkoch právnických osôb, fyzických osôb a občianskych združení ako súčasť komunálneho odpadu, ukladaním na skládky komunálneho odpadu.

(jč – zdroj: MŽP SR)
Foto: Emil SEMANCO

Niekoľko gramov bieleho...

Ľudovít ŠTEVKO

Kto netuší, že biely webový dizajn sa predáva na gramy, musí prejsť školením u progresívneho liberála a nádejného predsedu vlády po budúcich parlamentných voľbách. Pravdepodobne každý vie, že je reč o Michalovi Trubanovi, lídrovi dvojstrany Progresívne Slovensko-Spolu, ktorý sa pod tlakom okolností nedávno priznal, že kedysi bol užívateľom marihuany aj tvrdej ikonickéj drogy hnutia hippies známej ako LSD. Či Trubanove osobné experimenty s narkotikami boli iba mladíckymi skúsenosťami drogového labužníka, alebo sa za nimi skrýval aj iný, povedzme obchodný profit, vie zatiaľ iba on, kým internetoví pátrači nevynesú na povrch ďalšie nelichotivé súvislosti. Zatiaľ platí, čo napísal sám na svojom niekdajšom facebookovom účte: „Nebudem sa dlho rozpisovať, dnes ma čaká ešte predat' päť gra-

mov bieleho, takže rýchlo.“ Alebo: „Biele je už rozpredané, už ma stále neotravujte, že aj vy chcete...”

Ak by si nejaký konšpirátor (okrem iných politológ Baránek) myslel, že biely môže byť len kokaínový prášok, tak sa mýli, pretože predajca inkriminovaného bieleho mal na mysli, ako tvrdí, biely dizajn svojho webu. A mohol by to byť koniec nechutnej diskusie, keby Trubanove drogové experimenty nemali predchodcu priamo v jeho progresívnej politickej strane. Martin Poliačik, ktorý do strany Progresívne Slovensko preskočil zo Sulíkovej strany SAS, mal nemalé skúsenosti s amazonským halucinogénom ayahuasca, ktorý na sebe skúšal pod vedením peruánskeho šamana počas svojho deväťmesačného pobytu v Južnej Amerike. Tieto intenzívne zážitky z užívania jednej z najtvrdších indiánskych

drog zanechali v Poliačikovi až do dnešných dní zjavné stopy nirvány, preto je len prirodzené, že sa zastal svojho stranického šéfa Trubana, obhajoval LSD ako nenávykovú, vlastne neškodnú drogu a polemizoval s názorom istého lekára

KOMENTÁR

z organizácie Lekári bez hraníc, ktorý v komentári napísal, že LSD v kombinácii s inými drogami spôsobí nenapraviteľné poruchy osobnosti. Podľa jeho komentára „človek vyzerá normálne, len je ako bez duše. A bez duše politik, je riziko.”

Na Slovensku politické riziko užívania návykových látok zrejme neplatí, veď samotná politika je pre mnohých návyková droga, ktorá sa prejavuje psychotickými excesmi, prevracaním kabátov, osobnostnou a názorovou metamorfózou. Michal

Truban nedávno hovoril: „Tí, čo ma poznajú, vedia, že ja politiku neznášam a pokladám ju za jednu z najhorších vecí, aká chodí po tejto planéte. Za druhú najhoršiu vec pokladám trápny lokálpatriotizmus a národovectvo.“ Lenže to bolo včera. Dnes sa ten istý Truban, bývalý spolumajiteľ webhostingovej spoločnosti Web Supporta, vlastník peknej kopy peňazí, dal na nenávidenú politiku. Metamorfóza ako hrom. Slovenskí voliči sa z tohto vývoja na slovenskej politickej scéne asi nikdy nepoučia. Prachy pracháčom nikdy stačiť nebudú, musia sa angažovať v politike a presadzovať záujmy novodobej bohatej šľachty, jedinej elity spoločnosti s právom určovať jej vývoj. „Sekta robošov“ do tejto hry na progresívnu demokraciu nepatří.

Ak sa budúcim voličom zdá toto všetko priťahnuté za vlasy, môžu si prečítať niekdajšie vyjadrenia a prednášky či skôr nesúvislé táraniny terajšieho lídra politickej strany Progresívne Slovensko pred vysokoškolskou mládežou a nebudú vychádzať zo začudovania. Drogová minulosť tohto politika, ktorého dopredu pasujú jeho súkmeňovci za budúceho predsedu vlády, sa im bude zdať ako

nevinné chlapčenské vyvádžanie. Mnohí pravdepodobne nemáme radi liberálnu političku Luciu Ďuriš Nicholsonovú, ale musíme uznať, že odkedy sa odpútala zo Sulíkovo zovretia, dokáže aj z Bruselu niekedy trafiť do čierneho. Na tému kontroverzného predstaviťela progresívcov povedala: „Jeho problémom nie je marihuana či LSD. Ukazuje sa, že ide o nevyšpeľého chlapca s prehnatými ambíciami. Ďalší líder opozície, ktorý na lídra nemá. A v tomto momente sa z jeho problému stáva náš problém.“

Prirodzene, náš problém nie je len Truban, ale aj iní politici pod vplyvom drogy nazývanej politika, ktorí považujú národný či lokálny patriotizmus za prežitok a smejú sa z každej akcie, ktorá zaváňa vlastenectvom. Do volebného ringu nevstupujú s programom ako s prioritnou témou politickej súťaže, ale volaním po zmene, po uchopení moci zabalenej v staniole novej liberálnej kultúry. Ak do nej patrí marihuana, LSD a iné „užitočné drogy“, mladá generácia ju iste ocení. Ak nie v budúcoročných voľbách tak aspoň na hudobnom festivale Pohoda či na Szigete...

Vraj sú len figúrky lexovcov

Eva ZELENAYOVÁ

Komentár Daga Daniša na stránke portálu Aktuality.sk pod názvom Kto je v pozadí Mečiarovej strany je azda vrcholom investigatívnej konšpirácie. Denník Aktuality.sk sa sám považuje za investigatívny, veď na jeho stránkach publikoval aj zavraždený novinár Ján Kuciak. O jeho tvorbe vyšlo najavo, že pracoval s otvorenými, teda s verejne dostupnými materiálmi. Z nich zliepal články podľa vlastného uváženia. Takáto tvorba však nie je ničím investigatívnym, na rovnakom princípe sú založené napríklad politické komentáre. Prečo?

Marián Leško napísal knižku o Vladimírovi Mečiarovi a mečiarizme, aj keď sa s ním nikdy nerozprával a nepýtal na jeho názor. Mečiar to pre SNN potvrdil. Takže aj Leško pracoval s verejne dostupnými materiálmi, z ktorých potom urobil vlastný

obraz o Mečiarovi a paralelnú, virtuálnu realitu o Slovensku. Samozrejme takú, aká vyhovovala jemu a jeho chlebobdarcom.

V súvislosti s udelením Európskej ceny za politickú kultúru prezidentke SR Zuzane Čaputovej vyšlo najavo,

POZNÁMKA

že ju dostala od Nadácie Hansa Ringiera, teda vlastníka jedného z najväčších multimediálnych vydavateľstiev v Európe. Ringier Axel Springer Slovakia, a. s., je najväčšie multimediálne vydavateľstvo na Slovensku. Pred tromi rokmi sa stalo najväčším prevádzkovateľom internetového obsahu na Slovensku. Jeho generálny riaditeľ Milan Dubec v tejto súvislosti povedal: „Sme jednotkou slovenského internetu... Spoločne s našimi inzertnými portálmi využije naše služby

mesačne viac ako 3,5 milióna ľudí, čo je viac ako osemdesiatpäť percent užívateľov slovenského internetu. Na tejto silnej pozícii chceme stavať aj v budúcnosti.“

Azda netreba zdôrazňovať, že osemdesiatpäť percent užívateľov slovenského internetu ovplyvňuje publikačná činnosť redaktorov tejto švajčiarskej spoločnosti. Aktuality.sk mnohí analytici považujú za hlasnú trubu Zuzany Čaputovej a strany Progresívne Slovensko. Preto neprekvapuje, že Nadácia Hansa Ringiera udelila bývalej podpredsedníčke tejto strany cenu za politickú kultúru. Je na zamyslenie, či ide o kultúru, alebo pakultúru, čo táto strana prezentuje.

Vráťme sa k článku Daga Daniša, lebo najlepšie vystihuje spôsob manipulácie verejnej mienky. Hneď v prvej vete bohorovne tvrdí, že „o návrate mečiarovcov do politiky sa rozhodlo

na jar 2017. Vtedy, keď Ficov Smer prekvapil – a začal presadzovať zrušenie Mečiarových amnestií...“. Tie mali podľa autora kryť zločiny, najmä „únos“ prezidentovho syna Michala Kováča ml. Autor akosi zabudol na skutočnosť, že najskôr bol zločin Kováča ml., ktorého otec omilostil a zabránil tým vyšetriť skutok. Už za hranicu zdravého rozumu je jeho fabulácia, že „rozhodujúcou postavou nového projektu nebol Mečiar, ktorý je už roky na dôchodku. Ani Harabin. Sponzormi, ktorí z pozadia dva roky posúvali figúrkami, boli lexovci“. Bez akéhokoľvek dôkazu, jedným šmahom klávesnice urobil z Mečiara a Harabina figúrky lexovcov. Navyše tvrdí, že po rokoch by už nemusela byť terčom justície a verejného hnevu Lexova klientela (Kočner, Lališ), ale priamo veľký šéf.

Takže Kočner bol podľa Daniša Lexovým klientom? To pre Lexu pripravil Technopol o vyše dva milióny USD? Ráta Daniš so stratou pamäti a postavením svojho vydavateľa na mediálnom trhu? Veď keby ho hneď aj Mečiar, Harabin a Lexa zažalovali, do volieb rozsudok nebude. A o to predsa ide. Zbaviť sa tých, čo ohrozujú víťazstvo progresívcov – Mečiara a Harabina.

SPOZA OPONY

Po horúčavách doma a topení ľadovcov v Alpách a Grónsku sa o vode hovorí viac ako kedykoľvek predtým. Niečo sa deje, niečo sa prúdko mení a budeme sa s tým musieť vyrovať. Kľúčová otázka pre nás Slovákov je, či vieme rozmýšľať s predstihom. Prečo? Koncom apríla 2012 v pohodlných priestoroch u saleziánov, ešte pod predsedníctvom Evy Kristinovej, sa konalo stretnutie matičiarov bratislavského Starého Mesta s inžinierom, doktorom honoris causa Júliusom Binderom. Bolo to v predstihu pred dvadsiatym výročím v súvislosti s výstavbou vodného diela na Dunaji.

„Nuž, máme robotu,“ povedala vtedy pani Kristinová na adresu SNN, a tým akoby podnietila v mediálnom priestore na Slovensku seriál unikátnych článkov, ktorého sa zmocnilo pero nemenej ojedinelého autora Jána Čomaja.

Stretnutie s Júliusom Binderom bolo ukázkou vzdelanosti, prehľadu, elegancie pokoja a uvážlivosti a zároveň skromnosti, schopnosti dávať do popre-

dia problém, a nie svoju osobu či svoje osobné názory. Pán Binder hovoril, ako si neraz neuvedomujeme nenahraditeľnosť vody. A to nielen ako jednotlivci, ale aj na úrovni politikov a politiky. Národnej politiky, sledujúc alebo

Prečo sú Binderove rady nenahraditeľné

Dušan D. KERNÝ

nesledujúc strategické národné ciele ako súčasť riešenia už jestvujúceho nedostatku vody, čo je „jeden z najzávažnejších problémov ľudstva v súčasnosti“. Základnou úlohou vodných diel, desiatok vodných nádrží a priehradných diel u nás je udržať okolo dve miliardy metrov kubických vody, u nás prameni okolo štyristo kubických metrov vody za sekundu a väčšina z toho odteká mimo Slovenska, takmer všetky toky gravitujú k Čiernemu moru pričom Dunajom preteká za

z troch ľudí budú mať problémy nedostatkom vody.“ Pozerám sa na dátum v zápisníku z tejto besedy a opakujem si ho: 25. apríl 2012! Rok 2025 bol vtedy priam nekonečne ďaleko. Dnes je za rohom. Za tým rohom, kam Július Binder dovidel.

Bola to zaujímavá beseda, pretože poskytla prítomným prehľad aj o počinaní politiky, o tom, kedy a ako sa zaplatilo vodné dielo na Dunaji, ale aj o intrigách, ako zisky bral zahraničný koncern, a nevyhnutnosti

je prinavrátiť dielo do slovenských rúk. Hovorilo sa aj o prideľovaní zložitých káz sudkyni, ktorá mala dvadsaťosem rokov, o ekonomických výhodách energie z vodného diela a ako sa nielen zaplatilo, ale aj postavilo

za miliardy vodné dielo Žilina. V tejto súvislosti bolo zrejme, že v súvislosti s vodou, s vodným dielom na Dunaji, čelíme aj premyslenej stratégii maďarskej zahraničnej politiky o autonomizácii Žitného ostrova. To je otázka pre nás samotných uvažovať o úlohe maďarstva a Maďarska – o tom, aké ciele si kladie, a to vo všetkých súvislostiach, teda aj politiky na Slovensku okolo vodného diela na Dunaji.

Dnes, keď vlašajšok, rok 2018 bol najteplejším rokom za celé

dejiny merania, bubnuje český minister poľnohospodárstva na poplach: „Každý rok pribúda obcí, kam sa musí voda dovážať, podzemné zdroje vody už nestačia.“ Česko je podľa ministra hlavným európskym rozvojom, „všetka voda však z jeho územia odteká, doba vodného blahobytu sa skončila“. Treba budovať silné vodovody „jedine tak zaistíme, že mestá a obce nezostanú niekoľko mesiacov v lete bez pitnej vody“. Český minister nestraší. V Indii sa toto leto sedemmiliónové mesto, centrum automobiliek, ocitlo bez vody.

Slovensko sa ocitlo zasa pod rakúskou paľbou pre výstavbu jadrovej elektrárne Mochovce, nátlak prerušili iba predčasné voľby, ale len čo ich zvrhnutý kancelár Kurz vyhrá, a to je na betón, opäť tomu bude slovenská politika čeliť. Pritom v ére klimatickej zmeny je výstavba jadrových elektrární kľúčová. Ako poznamenal jeden český komentátor, „boj s klimatickými zmenami sa niekde už skutočne stáva otázkou života a smrti“.

Kam sa tie masy ľudí z územia bez vody, z územia susediacich s Európou, pohnú?

SEBAOBRAÑA

Na jeseň nás čakajú pomerne významné zmeny v elektronickom bankovníctve, teda v „internetbankingu“. Tentoraz naozaj nejde o to, že by si banky svojvoľne vymýšľali nejaké komplikovanejšie technológie a postupy len preto, aby im ich klient zaplatil viac. Ide o zavedenie vyššieho stupňa bezpečnosti pri práci s peniazmi v elektronickom prostredí v bezhotovostnom styku. Všetko to súvisí s nariadením európskej smernice PSD2. Tá okrem iného nedovoľuje používanie grid kariet pri prihlasovaní do elektronického bankovníctva či pri podpisovaní platieb, preto ich postupne banky, ktoré tento systém používajú, budú nahrádzať SMS kľúčom.

Zvyšuje sa bezpečnosť účtov

Grid karta je malá kartička vo veľkosti platobnej karty. Sú na nej vytlačené kódy v políčkach. Jednotlivé stĺpce sú označené písmenami a riadky zase číslicami. Na potvrdenie transakcie treba zadať kód z konkrétnej pozície.

To však nie je jediná zmena. Niektoré banky zas vyžadujú od klientov pri vstupe do internetbankingu zadať dohodnuté kódy. Tu bude zmena tiež. Kódy budú dlhšie, budú musieť obsahovať viac znakov, no zákazník banky ich nebude musieť zadávať celé, ale do vyhradeného políčka vpíše iba tie znaky v poradí kódu, ktoré si od neho vyžada banka. Zmeny by mali prichádzať od septembra.

Mimoriadne dôležité je pre bezpečnosť účtov si vstupné heslá do elektronických zariadení z času na čas meniť. Odborníci odporúčajú dokonca každý mesiac. Mali by to byť súbory znakov, veľkých a malých písmen, kombinovaných s číslicami. V nijakom prípade nepotvrďte počítaču tlačidlom „povoliť“, aby si heslo zapamätal. Je to síce jednoduchšie pre vás, ale ešte viac pre prípadného nálezcu vášho zariadenia a nebodaj zlodēja. A tu je tiež vhodné pripomenúť si, že hoci je používanie mobilného telefónu naozaj pohodlné aj na finančné operácie a bežné platby, pri počte stratených (alebo ukradnutých) prístrojov za rok je zároveň aj mimoriadne nerozumné.

Najnovšie sa tiež vynorili diskusie, či možno stiahnuť zvyčajných dvadsať eur bez potreby zadania pinu niekomu z karty napríklad v tlačienke verejnej hromadnej dopravy. V podstate možno, závisí to od okolností, najmä však vzdialenosti čítacieho zariadenia od platobnej karty. Klasicky môžu zloději na internete robiť aj väčšie nákupy ukradnutou kartou alebo bezkontaktné ňou platiť malé sumy do dvadsať eur, kým majiteľ karty nezistí krádež a nezablokuje ju. Zástupcovia bankového priemyslu však tvrdia, že útočník sa počas plánovaného útoku musí nachádzať vo vzdialenosti menšej než päť centimetrov od čítačky, aby dokázal načítať dáta. Útočník však v tomto prípade nekradne peniaze, ale priamo uďaje karty – na čo mu stačí stiahnuť si do mobilného telefónu príslušnú aplikáciu, ktorá je legálna a zadarmo. Jedným zo zariadení, ktoré chránia platobné karty pred zneužitím, je austrálska chránička kariet Skim Guard. No účinné je nosiť na verejnosti platobné karty napríklad aj v kovovom puzdre na cigarety – určite nejaké doma nájdete. (ib)

Mních Hugolín GAVLOVIČ je tretí Slovák v zozname svetového dedičstva UNESCO

Je čas znovuzrodenia miestnej kultúry

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: (ap)

Andrej ŠKVARO PRUŠŤAN je vyštudovaný etnológ a etnomuzikológ, ktorému záleží na kultúrnom rozvoji rodnej obce. Vo voľnom čase vedie a režiruje regionálny divadelný súbor HUGO, s ktorým dosiahol celoštátne úspechy a získal mnohé ocenenia. Aktívne sa podieľa na organizovaní kultúrno-spoločenských podujatí v Pruskom, obci na Považí pod Bielymi Karpatmi. Aj napriek zaneprázdneniu prípravami významného nadregionálneho podujatia si pre Slovenské národné noviny našiel chvíľku času...

• V minulých dňoch sa v Pruskom uskutočnili každoročné oslavy, ktoré súčasníkom pripomínajú tamjšie pôsobenie kňaza a spisovateľa fran-tiškána Hugolína Gavloviča. Je to významná osobnosť nášho literárneho baroka. Vy ste, ak to zjednodušením poviem, entuzias-tický umelecký vedúci celého podujatia. Čím vás ako mladého človeka zaujíma mních Gavlovič?

Jeho mravné učenia a rôznorodé rady o rozmanitých veciach a životných otázkach, ktoré spísal vo svojich dielach, sú stále aktuálne. Ktovie, možno keby som nepochádzal z Pruského, kde Gavlovič pôsobil, tak by som ho registroval iba okrajovo zo školských učebníc. Ale tým, že pôsobil v mojej rodnej obci, som na neho hrdý. Veď ide o tretieho Slováka, ktorý je zapísaný v zozname kultúrnych osobností UNESCO.

• Pripraviť (veľmi zjednodušený výraz) na jeden víkend v obci podujatie, ktoré každoročne priláka nielen obyvateľov, ale aj návštevníkov z okolia (a boli aj ročníky, keď sa dokonca uskutočnili aj vedecké konferencie), nie je jednoduché. Vy ste však vždy tam, kde sa rodí „kultúra pre obec“. Prečo? Prečo organizujete Gavlovičove dni s celým programom, prečo pripravujete živé inscenácie na Vianoce, na Veľkú noc? Čo tým vyjadrujete?

Pretože v dnešnej hektickej neosobnej dobe je potrebné združovať ľudí, aby si našli čas jeden na druhého, na priateľov, odrea-govali sa, ale aj získali práve cez umenie podnetné impulzy na svoj život. Korene divadelníctva v Pruskom siahajú až do čias stredoveku. Neskôr sa objavujú záznamy v miestnej kronike z tridsiatych

Aktivistu regionálnej kultúry z lokality Bielych Karpát Andrej ŠKVARO PRUŠŤAN zameriava svoju umeleckú činnosť aj na detského diváka. Tak sa snaží ovplyvňovať mladú generáciu.

až šesťdesiatych rokov minulého storočia. Nechcel som, aby táto tradícia v obci úplne zanikla. Aj keď je to dnes s mládežou veľmi ťažké, predsa len sa nájdú nadšenci, ktorí obetujú svoj voľný čas na divadlo. Podobne je to aj s tradíciou spomienkových slávností na Gavloviča. Pokúšame sa v tejto myšlienke pokračovať, akurát sa usilujeme podujatie zatriaktivniť a inovovať pre bežného súčasného návštevníka.

• Pri súčasných finančných suchotách na všetko, čo je nehmotné, najmä na kultúru, ide určite o zjavne veľmi drahý koníček. „Vyrábať“ v tomto svete elektronických médií živú kultúru, živé predstavenia to zrejme chce aj veľa nadšenia, ale i zapálených priaznivcov a podporovateľov, ktorí v tom tiež musia vidieť akýsi prínos

pre seba a zmysel všeobecne... Diváci prídu na program, dajú si zmrzlinu a spokojní idú domov. Stačí vám to?

Nebyť rôznych grantových programov nemohli by sme si dovoliť púšťať sa do takých náročných podujatí a v takom veľkom rozsahu. A týka sa to či už divadelných predstavení, alebo aj spomienkových slávností. Satisfakciou sú veľmi dobré ohlasy od návštevníkov. Najmä na Gavlovičovo Pruské chodí veľa rodín s malými deťmi. Takže zmysel to má a je podnetné vychovávať mladú generáciu aj po kultúrnej stránke. Preto sa usilujeme zamerať program aj na detského diváka.

• Názov Divadelný súbor Hugo tiež inšpiroval Gavlovič. Ste jeho umelecký režisér, vaše predstavenia už dávno prekročili kataster obce, hranice okresu.

Vystúpenie divadelného súboru HUGO

Kedysi pred rokmi sme sa o súbore rozprávali. Akú cestu prešiel za posledné roky?

Ako plynú roky a čím sme starší, tak rastú aj naše skúsenosti i ambície. Posledné roky sme sa s malou dušou odvážili prihlásiť na súťažné prehliadky amatérskych divadla. Lenže na prvýkrát sa nám podarilo prebojovať až na celoštátne kolo a na vrcholovú prehliadku neprofesionálneho divadla Scénickú žatvu v Martine. Tento rok dokonca reprezentujeme Slovensko na medzinárodnom festivale Jiráskův Hronov v Česku a budeme účinkovať aj na Európskom festivale humoru a satiry Kremnické gagy.

• Je kultúra jedným z atribútov ako udržať na vidieku mladých ľudí, mladé rodiny? Sám asi predstavujete jedného z nich... Co nám chýba na dôstojný rozvoj miestnej kultúry a podľa vás – aké má miesto v miere civilizovanosti národa?

Čím viac spolkov, súborov a dobrovoľníckych organizácií v obci pôsobí, tým sa ponúka mladým ľuďom viac možností na sebarealizáciu a rozvíjanie talentov. Problémom udržateľnosti však zostáva nedostatok zanietých lídrov a vedúcich osobností jednotlivých spolkov, ktorí by boli ochotní obetovať na dobrovoľnícku činnosť takmer všetok svoj voľný čas. Hovoril som s viacerými starostami okolitých obcí, radi by obnovili tradíciu divadelného či folklórneho súboru, len nemôžu nájsť človeka, ktorý by bol hybnou pákou... Obdobia stagnácie spolkov boli aj v minulosti. Preto verím, čas bude prinášať znovuzrodenia. Ako sa hovorí: Národ bez kultúry je národ bez budúcnosti.

O ČOM JE REČ

Politické prázdniny hnutia Za slušné Slovensko sa v auguste končia, avizujú predáci tohto tzv. občianskeho hnutia a chystajú na začiatku jesene ďalšie dejstvo postbubertálnej revolúcie. Majú na svoj pochod za slušnosťou zámenku: chvastanie Mariána Kočnera s kontaktmi na vládnu koalíciu, menovite na jej popredné osobnosti – Roberta Fica, Roberta Kaliňáka a Bélu Bugára, ktoré preniklo z vyšetrovacích spisov do Denníka N za neznámych okolností z jeho dešifrovanej mobilnej komunikácie so Zsuzsovou, ktorej meno sa spája s ôsmimi vraždami. Skúmať hodnovernosť komunikácie nehodnoverného kriminálnika je úlohou vyšetrovateľov, ale rovnako by malo byť úlohou prokuratúry zistiť, kto stojí za opakovanou kauzou nezákonných únikov selektívnych a možno zmanipulovaných informácií zo živého vyšetrovacieho spisu. Alebo tieto trestuhodné úniky sú paranormálne javy, ktoré sa nedajú vysvetliť? Alebo je orgánom činným v trestnom konaní jedno, že tu ide o dôvodné podozrenie z marenia vyšetrovania a zjavné ovplyvňovanie verejnej mienky pred parlamentnými voľbami?

Odpovedi na uvedené otázky sme sa doteraz nedočkali, a tak

sa na Slovensku otvára priestor na politickú hystériu a podprahovú nenávisť voči ľuďom, ktorí sa do kauzy posledného desaťročia dostali ako Pilát do kréda. Kým sa veci okolo vraždy novinára Jána Kuciaka objektivne, t. j. bez politického čachrovania s nezákonne získanými informáciami nevyšetria, nemala by sa celá kauza tak okato zneužívať na politické

Repríza nečistej hry o moc

Ludovít ŠTEVKO

ciele a vyvolávanie spoločenskej krízy. Samozrejme, takéto želanie je na Slovensku utópia, lebo ide o moc, o to, kto bude vládnuť „v tejto krajine“ po jarných voľbách v roku 2020, keďže pokus o zmenu mocenských pomerov na Slovensku vlní nevyšiel ani s pomocou známych médií, Kiskovho komparzu a think tankov mimovládnych organizácií.

Nepochybne sa chystá repríza nečistej hry o moc. Liaheň nových neokukaných liberálnych politíkov sa chystá do ulíc. Po Šeligovi, ktorý z „nepolitického“ hnutia Za slušné Slovensko preplával do

náručia politickej strany Andreja Kisku, sú pripravené ďalšie adepty posilniť liberálne kridlo politickej scény. Namiesto Šeligu zaujala líderské miesto v hnutí Eva Lavriková z Bánoviec, keďže doterajšia známa tvár, ešte celkom nedospelá Karolína Farská sa v Amerike len príuča politickému remeslu. Namiesto dlhých rečí stačí pohľad na fotografie z USA

hotovo a nešli do politiky, tú chybu vy nerobte...“ Bola to výzva, zotrvať až do zvrhnutia slovenskej vlády. Jeho bývalý kolega z hnutia Verejnosť proti násiliu terajší „slušný“ poslanec za OĽaNO Ján Budaj, vedený v registračnom zväzku číslo 23214 ako agent ŠTB s krycím menom Domovník, podobne vyzýval v televízii do predčasných volieb zatuchnutým hlasom novembrového tribúna. Vznikol dojem, že sa vraciame na Slovensku do krátkeho obdobia vlády VPN z roku 1989.

Nezákonne prevziať moc sa vlní nepodarilo – podarí sa prevziať moc na druhý, tentoraz legálny pokus v parlamentných voľbách v budúcom roku? To je zatiaľ dilema, a preto sa začínajú nečistá prednovembrová politická hra. V nej však už nebudú hrať prim starí politickí lídri ako Sulík a Matovič alebo stroškotanci typu Budaja – nová revolúcia má splodiť nové liberálne tváre pripravené pohnúť konzervatívnym slovenským svetom. Mládež nová, nie tá Gottwaldova, už vykročila. Má všetko, čo potrebuje na revolučnú zmenu: guráž a finančné prostriedky. Čo bude potom, zaujíma na Slovensku len dôchodcov, sociálne marginalizovanú väčšinu a ženy v domácnosti, ktoré majú problém, čo uvaria zajtra svojim deťom.

Črtá sa víťazstvo politického zlepenca, ako ho poznáme na Slovensku?

Poľské leto sľubuje horúcu jeseň

Martin JARINKOVIČ – Foto: archív

Prakticky okamžite po opadnutí emócií z volieb do Európskeho parlamentu sa v Poľsku opätovne mohutnou silou rozohrel politický zápas pred nadchádzajúcimi parlamentnými voľbami vyhlásenými prezidentom Andrzejom Dudom na 13. októbra 2019. Podľa viacerých analytikov predvolebný boj, trvajúci už prakticky vyše polroka, stále viac pripomína kultúrno-ideologickú občiansku vojnu medzi konzervatívno-patriotickým a ľavicovo-liberálnym táborom. Výsledok volieb bude značne vplývať aj na jednotu zahraničnej politiky zoskupenia V4 voči Bruselu.

Porážka poľskej opozície, zjednotenej v Európskej koalícii (Koalicja europejska), v eurovoľbách podnietila v jej radoch diskusiu o ďalšom smerovaní. Príliš široké zjednotenie opozičných strán sa ukázalo ako kontraproduktívne. Ako prvá sa od tejto koalície vydělila PSL (Polskie stronnictwo ludowe – Poľská ľudová strana) Władysława Kosiniaka-Kamysza, ktorej začal zrazu prekážať prílišný príklon opozičného zoskupenia doľava. Následne sa z opozičnej koalície odtrhlo jej najľavicovejšie krídlo – postkomunistické SLD (Sojusz Lewicy Demokratycznej – Zväz demokratickej ľavice) Włodzimierza Czarasteho. Na politickej scéne sa tak prakticky paralelne vyprofilovali tri opozičné bloky. Z pôvodnej zostavy koalície, do parlamentných volieb premenovanej na Občiansku koalíciu, tak zostalo len najsilnejšie jadro – Občianska platforma (Platforma obywatelska) a progresívci z Nowoczesnej. Druhým blokom je ľavicová koalícia Ľavica (Lewica) – tvorená SLD, najhlasnejšou hlásnou trúbou LGBTI propagandy stranou Wiosna (Jar) vedenou Robertom Biedroniom a jeho partnerom, stranou Lewica Razem (Ľavica spolu) a ďalšími menšími zoskupeniami ako Feministická iniciatíva a podobne. Tretím, nezvyčajným blokom je „agrárno-antisystémový“ zlepenec PSL a strany Kukiz 15. Líder tejto strany Pavel Kukiz po neúspechu v eurovoľbách zameral svoje úsilie na krčový záchrnu svojho politického prežitia a po tom, čo ho vládna PiS odmietla vziať pod svoje krídla, rozhodol sa pre spojenectvo s PSL.

Pätnásťročný Jakub Baryla sa snaží zastaviť pochod LGBTI v Plocku podľa vzoru kňaza Ignacy Skorupka, ktorý povzbudzuje poľských vojakov v bitke pod Varšavou v roku 1920 s krížom v ruke vybehol proti šikom Červenej armády.

■ POD ZNAMENÍM DÚHY

Mierne prekvapujúcou z hľadiska predvolebnej stratégie je nečakaná predvolebná ofenzíva radikálnej časti opozície, ktorá do útoku nasadila akceleráciu propagácie LGBTI agendy. Organizovanie pochodu „rovnosti“ v konzervatívnom Białystoku a následné využívanie odsúdeniahodného fyzického útoku na jeho účastníkov zo strany futbalových chuligánov v rámci politického ťaženia proti konzervatívnym hodnotám vyznieva v kontexte výpovedí opozičných aktivistov ako vopred vy kalkulovalá provokácia. V rámci tejto ofenzívy sa spustila aj nová vlna útoku na katolícku cirkev, akú Poľsko nezažilo od čias komunistickej totality. Súčasťou „vojny o dušu Poliakov“ podľa Krystiana Kratiuka z týžden-

níka Do rzeczy są aj vandalské útoky na kaplnky, kostoly a v poslednom čase dokonca aj fyzické útoky na kňazov zo strany radikálnych ľavicových aktivistov. Na ľavicovú kampaň reagoval krakovský metropolita arcibiskup Marek Jędraszewski, ktorý v homílii k sedemdesiatemu piatemu výročiu vypuknutia varšavského povstania povedal: „Červená epidémia už po našej zemi našťastie nechodí, čo však vôbec neznamena, že niet novej, ktorá chce ovládnuť naše duše, naše srdcia i mysle. Nie marxistická, boľševická, ale zrodená z toho samého ducha – neomarxistická, nie červená, ale dúhová.“ Arcibiskup sa okamžite stal terčom nebyvalých verbálnych atakov, a to v takej miere, že to z letargie prebralo biskupské konferencie ostatných krajín

V4 vrátane slovenskej, ktoré vyjadrili svoju podporu a solidaritu metropolitovi i katolíckej cirkvi v Poľsku.

■ CENZÚRA V SIETI

Súčasťou predvolebnej atmosféry je aj doteraz skôr zriedkavý, no o to nebezpečnejší jav v podobe cenzúry na sociálnych sieťach, ktorý by sme mohli charakterizovať ako zasahovanie nielen do slobody slova, ale aj ako prejav zasahovania do volebného procesu a vnútorných záležitostí Poľska zo strany zahraničných monopolov, ako sú Facebook a najmä Google prevádzkujúci obľúbenú sieť Youtube. Práve v čase zintenzívňujúcej sa LGBTI kampane z Youtube začali byť dočasne odstraňované, vylučované a blokové alternatívne médiá kritizujúce túto propagandu. Za údajné šírenie nenávisti (rozumej pod tým kritiku agresívneho ponášania liberálnych aktivistov) tak boli z dosahu divákov načas vylúčené obľúbené kanály W realu 24, W sensie TV, Emisja Tv či kanál Życie i rodzina prolife-aktivistky Kaji Godekovej alebo publicistu Witolda Gadowského. Upozornenie od Youtube dostalo dokonca aj Radio Maryja za odvysielanie celej homílie arcibiskupa Jędraszewského, ktorá bola označená za prejav nenávisti.

■ PERSPEKTÍVY

Podľa doterajších výskumov verejnej mienky ofenzíva LGBTI propagandy skôr pomáha konzervatívnemu vládnucemu PiS, ktorý je dosiaľ s veľkým odskokom najsilnejšou stranou krajiny. Preskúpaním opozície do troch blokov by sa však mohlo naplniť odporúčanie politológa Dr. Mareka Migalského, že zostava niekoľkých samostatných opozičných blokov idúcich do volieb je jedinou šancou na porazení PiS. Momentálna konštelácia troch opozičných blokov je pre PiS nebezpečnejšia aj podľa Jacka Liziniwicza z provládnej Gazety polskej. Dôležitý v tejto situácii a podľa našej mienky aj kľúčový bude výsledok zlepenca PSL-Kukiz 15. Ak sa potvrdia terajšie prieskumy a prekročí prah zvoliteľnosti, môže byť tento zlepenec rozhodujúcim jazyčkom na váhach v povolebných kalkuláciách. Vďaka nemu nakoniec môže opozícia zlepšiť svoje víťazstvo nad vládnucim PiS.

Slovenská ekonomika sa prehrieva, čo môže priniesť ľadovú dobu

Hospodárske zimomriavky v sparnom lete

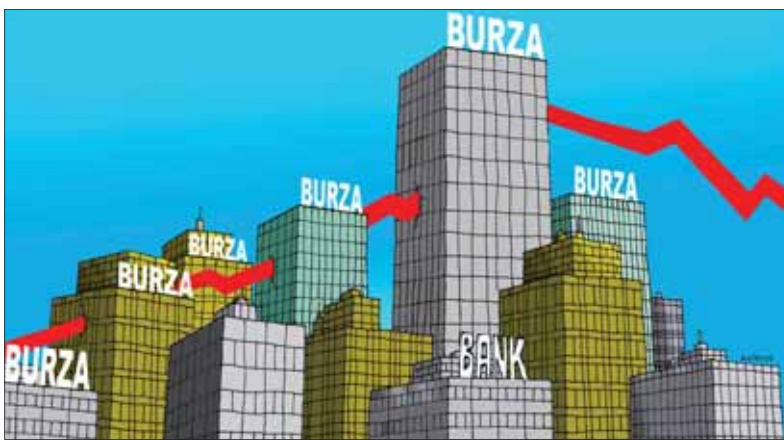
Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Máme za sebou sparné letné dni plné potu a starostí s budúcim vývojom ekonomiky v eurozóne, ktorej sme súčasťou. Na starom kontinente sa však v porovnaní s vlašajškom z viacerých dôvodov nedarí nikomu. Obchodná vojna medzi USA a Čínou nemá konca kraja, nástupom nového britského premiéra Borisa Johnsona je odchod Británie z EÚ bez dohody viac ako istý, zadĺžené Taliansko nechce prijať opatrenia na zníženie deficitu verejných financií, a treba si povedať pravdu, že ohrozuje stabilitu eura. Najnovšie sa nemecká ekonomika dostala na hranicu recesie, čo je najmä pre nás na Slovensku veľmi zlá správa s vidinou budúcej krízovej ľadovej doby.

Pod zhoršujúci sa stav národných ekonomík sa podpísali aj občania zvolené koalície vlády, ktoré sľubovali pred voľbami nemožné. Po ich vládnutí sa viac zvyšoval deficit verejných financií ako životná úroveň domácností. V tejto situácii už nie sú politici schopní fiškálnymi opatreniami zastaviť pokles hospodárskeho rastu a čoraz viac sa spoliehajú na zmeny v menovej politike centrálnych bánk. Podľa všetkého sa zníži úroková sadzba v americkej centrálnej banke a tiež v ECB, ktorá sa navyše „vyhráza“ obnovením kvantitatívneho uvoľňovania, tiež čínska centrálna banka avizuje zníženie povinných minimálnych rezerv pre čínsky bankový sektor.

■ VYČKÁVACIA TAKTIKA

Posledné zasadnutie Rady guvernér ECB pod vedením odchádzajúceho guvernéra ECB Maria Draghiho nerozhodlo o zmenách v doterajších úrokových sadzbách ani neprijalo opatrenia na podporu hospodárskeho rastu. Naznačilo však, že ešte pred skončením dvojnásobného funkčného obdobia bývalého šéfa začne s novým kolom uvoľňovania menovej politiky. Keď už spomíname Maria Draghiho, treba povedať,

že odíde zo svojho postu k 31. októbru 2019 ako jediný guverné v histórii ECB, ktorý nikdy nezvyšoval základné úrokové sadzby. Ním riadená centrálna banka nikdy nedosiahla vlastný inflačný cieľ na úrovni do dvoch percent, ale pre záchrnu eurozóny, a teda aj eura, sa nezdáhal nakúpiť štátne dlhopisy v celkovom objeme viac ako 2,5 miliardy eura od najviac zadĺžených členských štátov eurozóny. Všetci si budeme pamätať jeho vetu, že „pre záchrnu eura urobí všetko“. To sa mu napokon

po vypuknutí finančnej krízy podarilo. Terajšie spomalenie eurozóny vytvára podmienky na uvoľnenie menovej politiky zatiaľ bez akýchkoľvek konkrétností, pričom sa nechcú prijať unáhlené rozhodnutia. Bude sa vraj vyčkávať na rozhodnutie americkej centrálnej banky (FED), ktorá má tiež v pláne znížovať úrokové sadzby z doterajšieho pásma 2,2 – 2,5 percenta do konca tohto roka viackrát. V porovnaní s ECB má nielen väčší, ale aj efektívnejší priestor na ich znížovanie na prospech podpory americkej ekonomiky. Na

vyčkávaciu taktiku ECB reagovalo euro poklesom výmenného kurzu voči doláru, k väčším zmenám však nedošlo na trhu s cennými papiermi z dôvodu, že očakávané zmeny v menovej politike už do ich cien vopred premietli.

A tak ako najpravdepodobnejšia sa ukazuje reinvestícia výnosov z už spomínaných nákupných štátnych dlhopisov, ktorými je prepchaná súvaha ECB a nejaká forma lacných dlhodobých úverov, s ktorými už centrálna banka na jar tohto roku začala. Napokon sme všetci zvedaví, ako bude v presadzovaní menových opatrení postupovať prezidentka Medzinárodného menového fondu Christine Lagardeová, ktorá sa šéfovania v ECB ujme od novembra tohto roka.

■ SLOVENSKÉ PREHRIEVANIE

Očakávaný trojpercentný rast slovenskej ekonomiky patrí v eurozóne medzi najvyšší, čomu zodpovedá aj rast inflácie na približne rovnakej úrovni. Pre Slovensko by bola preto výhodnejšia vyššia úroková sadzba zo strany ECB, ktorou by sa znížilo súčasné prehrievanie našej ekonomiky. Keďže terajšia nízka úroková sadzba je nastavená pre potreby zadĺžených západných ekonomík, musíme naďalej počítať s nízkymi úrokmi na úvery a vklady, a teda aj s neklesajúcimi cenami nehnuteľností. Navyše musíme počítať, že s očakávaným poklesom úrokových sadzieb bude klesať kurz eura voči doláru, čím sa predražia dovozy najmä energetických surovín, ktoré dnes vyvolávajú problémy v podnikoch s vyššou spotrebou energií. Najväčším problémom pre slovenskú ekonomiku naďalej ostávajú vyhrážky amerického prezidenta týkajúce sa zavedenia cla na automobily od európskych výrobcov, v ktorých máme významný ekonomický podiel.

NA OKRAJ

Akoby dobré správy niekomu nevoňali. Toho dojmu sa človek nezbaví, ak si zalistuje v slovenských novinách. Istotne, už starý český novinár Peroutka povedal: „Zedník nás zajímá, až když spadne z lešení,“ takže sa dá pochopiť, že katastrofy a nešťastia, Kočner a Tóth, Rusko a zmenky budú v centre pozornosti. Ale predsa len... skončila sa žatva. Za socializmu jej boli plné noviny – výnosy obilia, repky, slnečnice... to boli hlavné témy od jari do jesene, stranícki bossovia a suity ministrov sa filmovali v poli, v rukách žmolili klasy tváriac sa ako odborníci, ba čo viac ako ľudia, čo na tom majú najväčšiu zásluhu. A dnes sa z novin sotva dozvieme, či bude pre národ dosť chleba z našich polí...

Dobré sú nežiaduce?

Takže aspoň tu a tam si pripomeňme aj novinky slovenskej ekonomiky, prípadne aj so skromnou dávkou hrdosť, najmä ak máme na ňu právo.

Poistovnía FM Global nás zaradila prvý raz v histórii medzi tridsať svetových ekonomík (doteraz sme boli v piatej, po roku 2000 v štvrtej desiatke). Medzi firmami, ktoré poisťovnía uvádza ako svetovo významné, sú Eset, Laudaco (výrobca podlahovín), Conect Partner (výpočtová technika), lustarea (oblasť veľkých dát), Greyson (poradca podnikateľov) a okrem ďalších aj spoločnosť Nestville Distillery v Hniezdom, ktorá nadviazala na takmer tristoročnú tradíciu starej spišskej pálenice a dnes vyrába – dobre počúvajte: najlepšiu whisky v Európe. Nie Škóti, nie Íri, nie Angličania, ale Spišiáci pália whisky so zlatými medailami.

Samo osebe to stojí za povšimnutie. Momentálne je kráľovnou Európy slovenská whisky Master Blender (osemročná), ktorá zrela v štyroch rozličných sudoch, dvakrát bola ako najlepšia whisky Single Barrel – ročník 2009, ktorá zreje len v jednom sude z amerického bieleho duba, a ešte aj striebornou je pálenka od Starej Lubovne Nestville whisky Blended 6y. Kedysi sa v týchto končinách – v levočskej lekární, zrodil azda najpopulárnejší koktail všetkých čias Biela pani, takže nič nové pod spišským slnkom!

Poteší aj správa, že slovenská spoločnosť Ino Bat a americká Wild Cat Discovery Technologies podpísali nedávno dohodu o spoločnej výstavbe výskumného centra a výrobného závodu na autobaterie pre vozidlá s hybridným alebo elektrickým pohonom. Základná investícia má hodnotu sto miliónov dolárov. Pri podpise asistovali aj podpredseda Európskej komisie Maroš Šefčovič a viceprezident Európskej investičnej banky Vazil Hudák.

Porsche postaví v Hornej Strede závod na výrobu autodiélov za štrnásť miliónov eur... V poslednom hlásení Medzinárodného menového fondu sa píše: „Slovensko je v ekonomickom vývoji úspešným príbehom, menovite za posledných päť rokov. Rast podporili úvery domácností, pozitívny vývoj na trhu práce, nové investície najmä v automobilovom priemysle a výrazný rast miezd v súkromnej i vo verejnej sfére...“

Poteší. Najmä ak v slovenskej tlači veľa podobných správ nenájdete.

(jč)

Historik Pavel MIČIANIK: SNP bolo najväčším ozbrojeným vystúpením slovenského národa v moderných dejinách

Slovenská armáda bola rozhodujúcou ozbrojenou silou SNP

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív SNN

Pri príležitosti sedemdesiateho piateho výročia Slovenského národného povstania poskytol našim novinám exkluzívny rozhovor matičný historik a vedecký tajomník MS PhDr. Pavel MIČIANIK, PhD., M. A., ktorý z historického aj vojenského hľadiska označil Slovenské národné povstanie ako najväčšie ozbrojené vystúpenie slovenského národa v moderných dejinách a vyzdvihol fakt, že ho Slováci sami naplánovali, po každej stránke pripravili a napokon aj uskutočnili. Jasne tým ukázali, že zvrátenú nacistickú ideológiu odmietajú a proti fašizmu sa dokážu postaviť aj so zbraňou v ruke.

• Aká atmosféra panovala na našom území krátko pred vypuknutím SNP?

Atmosféra bola napätá a úzkostlivá. Bratislavu bombardovali americké lietadlá a od východu sa nezdružateľne blížil front. V lete 1944 bolo očividné, že Veľkonemecká ríša speje k porážke. Červená armáda stála na východných hraniciach ríše a západní Spojenci úspešne postupovali vo Francúzsku i v Taliansku. Každému triezvo rozmyšľajúcemu človeku na Slovensku bolo jasné, že Slovenská republika neprežije porážku Nemecka. Vyhrážky samozvaného prezidenta Edvarda Beneša z Londýna na adresu „zradných“ Slovákov nadobúdali v tomto kontexte hrozivý rozmer. Na Slovensku sa preto aktivizovali odbojové zložky. Aj niektorí politici zviazaní predtým s režimom hľadali cestu na druhú stranu barikády.

• Dodnes sa vedú polemiky o americkom bombardovaní Štátnej rafinérie minerálnych olejov v Dubovej. Do akej miery táto skutočnosť ovplyvnila priebeh SNP?

Bombardovanie rafinérie v Dubovej citelne oslabilo povstaleckú armádu. Nálet sedemdesiatich šestich bombardérov B-24 poškodil rafinériu na takmer šesťdesiat percent. Čs. exilová vláda v Londýne na podnet ilegálneho Vojenského ústredia Slovenskej národnej rady žiadala Spojencov, aby Štátnu rafinériu minerálnych olejov v Dubovej vyňali zo zoznamu cieľov ich bombardovacieho letectva, keďže ležala v priestore plánovaného povstania a počítalo sa s ňou pre jeho potreby. Americké velenie však žiadosť neakceptovalo, pretože malo vlastné plány a inštrukcie. Vzdušné sily Spojených štátov cieľne likvidovali priemyselné a iné strategické podniky, o ktorých predpokladali, že sa dostanú pod kontrolu Červenej armády. Dôkazom tohto postupu je aj zdanlivo nezmyselné bombardovanie Prahy a Plzne v posledných mesiacoch vojny.

• Hlavnou ozbrojenou zložkou SNP bola Slovenská armáda. S akou silou sa postavila proti prichádzajúcim nemeckým jednotkám?

Slovenská armáda bola rozhodujúcou ozbrojenou silou SNP. Do povstania sa zapojilo osemnásťtisíc vojakov, po mobilizácii ich počet stúpol na šesťdesiat tisíc. K dispozícii mali zhruba 2700 guľometov, 200 diel, 43 tankov a samohybných diel, 33 pancierové viaky a 34 lietadiel. Ľudský a materiálny potenciál Slovenskej armády však nebol v povstaní plne využitý. Tiež skúsenosti z ťaženia proti Sovietskemu zväzu boli v povstaní využité len v minimálnej miere. Pri výbere povstaleckého vojenského vedenia totiž nehrali úlohu vojenská profesionalita a skúsenosti, ale politická lojalita čs. exilovej vláde v Londýne. V povstaleckom velení boli dôstojníci bez bojových veliteľských skúseností, a tých pár vyšších dôstojníkov, čo mali skúsenosti z východného frontu, dostali vo velení povstaleckej armády podradnejšie funkcie. Praktický vojenský potenciál nadobudnutý v rokoch 1939 – 1944 tak v povstaní zostal nevyužitý.

• Do SNP sa mala zapojiť aj bratislavská posádka a ostatné mestá na západnom Slovensku. Čo rozhodlo, že sa nakoniec k ozbrojenému vystúpeniu nepripojili?

Plán vojenského vystúpenia Slovenskej armády proti Veľkonemeckej ríši pripravoval na najvyššej štátnej úrovni sám minister národnej obrany generál Ferdinand Čatloš. Jeho plán predpokladal zapojenie celej armády i celého územia Slovenska do protinemeckého povstania. Obsahoval dokonca aj ofenzívny rozmer, kde v rámci boja proti bývalým spojencom mala Slovenská armáda obsadiť aj južné

Dobové fotografické snímky dokumentujúce ťažké boje povstalcov s nemeckou armádou Tretej ríše na území Slovenska

územia Slovenska okupované horthovským Maďarskom po Viedenskej arbitráži. Ako núdzové riešenie v prípade neúspechu momentu prekvapenia predpokladal stiahnutie povstaleckých vojsk na územie stredného Slovenska do priestoru strategického trojuholníka Zvolen – Banská Bystrica – Brezno. Vojenské ústredie SNR na čele s pplk. Jánom Golianom dostalo tento plán do rúk vďaka Čatlošovmu dôverníkovi a prednostovi spravodajského oddelenia MNO Jánovi Stanekovi. Núdzové riešenie Čatlošovho plánu prevzali s malými úpravami a poslali ho do Londýna ako svoj plán povstania. Čs. exilová vláda kritizovala pasivitu tohto plánu, no Golian s tým nič neurobil. Okrem toho bol v armáde, na rozdiel od generála Čatloša, takmer neznámy. Ani zďaleka nemal na Slovenskú armádu taký vplyv ako minister národnej obrany. Sústredil sa najmä na stredné Slovensko, keďže slúžil na Veliteľstve pozemného vojska v Banskej Bystrici. Preto po vypuknutí povstania nedokázal presadiť svoju veliteľskú autoritu na západnom i na východnom Slovensku.

• Aj na východe sa mali pridať k povstaniu dve východoslovenské divízie, ktoré mali otvoriť cestu Červenej armáde cez Duklianský priesmyk. Prečo sa nakoniec do povstania tieto armáde súčasť nezapojili?

Armádnemu zboru na východe Slovenska velil jeden z najlepších slovenských generálov – Augustín Malár. Ten spolupracoval s generálom Čatlošom, ktorý s ním, podľa vlastného povelového svedectva, počítal ako s vojenským diktátorom po uskutočnení vojenského prevratu a následného ozbrojeného vystúpenia proti Nemecku. Generál Malár sa stretol aj s členmi Vojenského ústredia SNR, no nedohodol sa s nimi na spolupráci. Preto po vypuknutí SNP v bratislavskom rozhlasе vydal výzvu, aby sa vojaci vrátili do kasární s tým, že „ešte neprišiel vhodný čas na začiatok povstania“. Nemci ho potom v Prešove zatkli a vojsko na východe Slovenska zostalo bez veliteľa. Jeho náčelník štábu plk. Viliam Talský, ktorého Golian určil za povstaleckého veliteľa východoslovenských divízií, bol prvé dva dni povstania pasívny a potom jednoducho odletel spolu s letcami do Červenej armády obsadeného L'ova. Vojakov nechal napospas osudu. Nemci

následne obidve divízie bleskovo odzbrojili a vyradili ich tak z účasti na povstaní.

• Aké sú hlavné príčiny neúspechu plánu vojenského puču a následného prechodu Slovenskej republiky na stranu Spojencov, ktorý pripravoval generál Čatloš?

Generál Čatloš pripravil solídny vojenský plán, ktorý bol navyše realistický aj v tom, že pomoc očakával od Sovietskeho zväzu. S postupom Červenej armády chcel koordinovať aj začiatok povstania, preto svoj plán poslal po kuriérovi do Moskvy. Na rozdiel od neho napríklad velenie poľskej Armii Krajowej, ktoré pripravilo a realizovalo Varšavské povstanie, malo za cieľ nielen boj proti Nemcom, ale chcelo tiež zabrániť Červenej armáde v oslobodení Varšavy. Chceli mesto oslobodiť sami a podriaďovať ho poľskej exilovej vláde v Londýne. Preto svoje plány nekoordinovali s velením Červenej armády. Generál Čatloš však vo svojom pláne predpokladal zachovanie slovenskej samostatnosti a odmietal obnovenie česko-slovenského štátu. Preto bol jeho plán i on ako osoba neakceptovateľný pre čs. exilovú vládu v Londýne. Ján Stanek, ktorý spolupracoval s odbojom, nielenže odhalil jeho plán Vojenskému ústrediu SNR, no Čatloša aj dezinformoval a mialot. Vypuknutie povstania 29. augusta 1944 preto Čatloša prekvapilo a jeho plán bol tak zmarený. Svoje povstanie chcel totiž začať až v okamihu, keď Červená armáda dosiahne a oslobodí Krakov.

• Aký bol hlavný vojenský a strategický cieľ SNP?

Hlavným vojenským cieľom SNP bolo otvoriť karpatské priesmyky Červenej armáde a pomôcť jej dostať sa bez veľkých bojov na hranice Veľkonemeckej ríše v Rakúsku a Protektoráte Čechy a Morava. Slovensko tak malo byť ušetrené od krviprelievania a veľkých materiálnych škôd. To bol hlavný cieľ Čatlošovho plánu a v zásade aj plánu Vojenského ústredia SNR. Odzbrojením východoslovenských divízií však tento cieľ padol. Išlo už len o to, aby sa povstalecká armáda ubránila na strednom Slovensku do príchodu sovietskych vojsk, ktoré 8. septembra 1944 začali na pomoc povstaniu Karpatsko-duklianskú operáciu. Ani tento cieľ sa nepodarilo dosiahnuť a povstanie bolo vojensky potlačené.

• Okrem Slovenskej armády bojovali proti nemeckej armáde aj partizánske oddiely väčšinou pod sovietskym velením. Do akej miery ovplyvnili partizáni priebeh SNP?

Do SNP sa zapojilo zhruba dvanásťtisíc partizánov. Išlo o ľudí rôznych národností s rozličnou motiváciou. Sovietske organizátorské skupiny mali vlastné velenie v Kyjeve a plnili osobitné úlohy. Preto svoju činnosť len slabo koordinovali s velením povstaleckej armády. K partizánom sa navyše pridalo veľa miestnych dobrodruhov a naivných neskúsených mladých ľudí. Ich bojová hodnota bola preto väčšinou nízka. Časť partizánov sa navyše dopúšťala na povstaleckom území zločinov proti civilnému obyvateľstvu (najmä proti príslušníkom nemeckej menšiny). Nešlo len o krádeže a znásilňovanie, ale aj o zbytočné zabíjanie. Najznámejší je prípad v obci Sklené, kde partizáni A. S. Jegorova 21. septembra 1944 postrieľali stoosemdesiat sedem ľudí. Takéto excesy sú však, bohužiaľ, súčasťou každého ozbrojeného povstania.

• Kto všetko sa okrem Slovákov zúčastnil na tomto ozbrojenom vystúpení?

Najviac, asi tisíc, bolo občanov bývalého Sovietskeho zväzu (Rusi, Ukrajinci, Bielorusi i príslušníci národov Kaukazu a Strednej Ázie). Okrem nich to bolo asi tisícšesťsto Židov, vyše päťsto Čechov, asi päťsto Rusínov, tristo Nemcov zo Slovenska, dvesto Francúzov atď.

• Aký život z pohľadu obyčajného človeka panoval na povstaleckom území?

Je zaujímavé, že na povstaleckom území nedošlo k potravinovej kríze. Nedostatok potravín a zásob všetkého druhu je totiž najväčším problémom každého povstania. Obchody na povstaleckom území normálne fungovali a všetko sa dalo bežne kúpiť. Povstanci vôbec nemuseli zavádzať lístkový systém, čo svedčí o výbomom materiálnom zabezpečení povstania. To je jednou z najpozitívnejších stránok SNP. Problémom bola svojvôľa partizánov, ktorí často nerešpektovali povstaleckých žandárov a vojenské velenie. Život na povstaleckom území bol napriek tomu v zásade znesiteľný a veľmi sa nelíšil od bežného

života v Slovenskej republike. Na mnohých miestach totiž zostali tí istí úradníci i žandári.

• Aké boli hlavné príčiny neúspechu SNP?

Povstalecká armáda mohla dosiahnuť viac, ako dosiahla. Jej velenie však nedokázalo využiť celé územie Slovenska, dostupný zbrojný arzenál Slovenskej armády ani jej skúsenosti z východného frontu. Ani zlyhanie východoslovenských divízií ešte neznamenalo, že povstanie musí nevyhnutne utpieť vojenskú porážku. Golian však nebol schopný plánovať vojenské operácie a presadiť svoju veliteľskú autoritu u podriadených. Už plány povstania, ktoré pripravilo Vojenské ústredie SNR, sa zameriavali len na obranu priestoru „strategického trojuholníka“ Banská Bystrica – Brezno – Zvolen. Zbavil tak povstaleckú armádu výhody využitia väčšieho priestoru na obranu. Príznačné je, že pôvodne neplánoval brániť ani Turiec! Až na naliehanie nižších veliteľov sa pristúpilo na jeho obranu. Povstalecké velenie vyslovene zanedbalo zabezpečenie a opevnenie južných hraníc povstaleckého územia, aj keď na to malo dostatok času i prostriedkov. Po začatí nemeckého generálneho útoku boli jeho opatrenia vážavé a oneskorené. Zvolenskú kotlinu, do ktorej sa Nemci tlačili od západu, juhu i od východu, tak nebolo možné udržať. Plán na obranu „strategického trojuholníka“ sa veľmi rýchlo ukázal byť nereálny a povstanie sa tak skončilo vojenskou porážkou. Tieto chyby a nedostatky nedokázal zvrátiť ani nový veliteľ povstaleckej armády generál Rudolf Viest. Nerozhodnosťou a neschopnosťou tak Ján Golian pomohol spečatiť osud povstania i svoj vlastný.

• Po potlačení SNP boli zajatí obaja povstaleckí generáli Golian a Viest. Dodnes nevieme miesto ich smrti. Aký osud ich podľa vás postihol?

Traduje sa verzia, že povstaleckí generáli zahynuli v nemeckom zajateckom tábore Flossenbürg. Poprava slovenských generálov vo Flossenbürgu však dodnes nebola spoľahlivo preukázaná. Nenašli sa o tom nijaké dokumenty, aj keď nemecká administratíva pracovala spoľahlivo a precízne až do konca vojny, takže popravu generálov by určite „nezabudla“ zaznamenať. Je tiež dosť nepravdepodobné, že by Nemci popravili generálov armády, ktorú uznali za súčasť bojujúcich spojeneckých síl. Napríklad veliteľa Armie Krajowej gen. Tadeusza Komorowského, ktorý rozhodol o začatí Varšavského povstania a napokon podpísal kapituláciu, Nemci tiež zajali a v zajateckom tábore sa dožil oslobodenia západnými Spojencami. Prečo by Nemci popravili Goliana a Viesta a nepopravili Komorowského? Manželka Jána Goliana bola presvedčená, že jej muž a generál Viest zahynuli vo vojne v sovietskom gulagu. Na potvrdenie tejto verzie zatiaľ neexistujú dokumenty, aj keď je logická. Sovietske vedenie totiž činnosť obidvoch generálov mohlo posudzovať ako úsilie západných Spojencov (obidvaja generáli podliehali čs. londýnskej vláde) odpútať časť síl Červenej armády z hlavného strategického smeru Varšava – Berlín a spomaliť tak jej postup na západ. Karpatsko-duklianská operácia na pomoc SNP totiž oslabilo sovietske vojská útočiacie na Berlín a vojská vyčlenené na túto operáciu navyše uviazli v ťažkých bojoch v náročnom horskom teréne bez dosiahnutia cieľa. Táto operácia bola navyše jedinou strategickou operáciou Červenej armády uskutocnenou vyslovene z politických, a nie z strategických dôvodov! Pôvodne totiž sovietske velenie vôbec nepočítalo útočiť cez hrebene Karpát. Sovietske vedenie teda malo dôvod činiť generálov Goliana a Viesta zodpovednými za neúspech Karpatsko-duklianskej operácie a za zbytočné straty sovietskych vojsk.

Priebeh udalostí v roku 1944, ktoré viedli k Slovenskému národnému povstaniu

Vojenské povstanie oslabilo náhlivosť partizánov

Z historických materiálov pripravil Ján ČOMAJ – Snímky: archívy Múzea SNP a TASR

Po rokoch ťažko vyčítať. Boli to odvážni bojovníci, prevažne Ukrajinci, Rusi a naši, čo sa nechali nocou zhadzovať z lietadiel v neznámom prostredí s heslom, ktoré vyjadrovalo všetko: Smrť fašizmu! Už len kontakty medzi týmito skupinami boli zložité až takmer nemožné, a nie ešte s pripravovateľmi povstania kdesi v Bratislave, kde sídlili centrá občianskej vetvy SNP a komunistov, v Piešťanoch, kde pôsobil MUDr. Vavro Šrobár ako Benešova spojka s povstaním, či v Banskej Bystrici, kde sa sformovalo vojenské velenie budúceho povstania a povstalecká Slovenská národná rada. Povedať to však treba. Náhlivosť, nekoordinovanosť aj rozličné záujmy povstalcov v jednej a tej istej spoločnej veci boli veľmi zlým štartom do pripravenej a veľkorysej vojenskej, predovšetkým vojenskej akcie, kde civilní dobrovoľníci – partizáni, mali byť len významnou pomocou a zároveň dôkazom pred svetom, že nejde o vojenský puč, ale o národné povstanie – nie proti vlastnému štátu, ale proti fašizmu a okupácii. Veď tak znelo aj heslo SNP: Smrť nemeckým okupantom!

Náhlivosť a prehnaná aktivita ruských veliteľov partizánskych skupín bola v tej chvíli najväčším nebezpečenstvom SNP. Vrcholom bolo, keď skupina partizánov prepadla vo Vrútkach vlak, vytiahla z neho nemeckú vojenskú misiu, vracajúcu sa z Rumunska, a na dvore martinských kasární ju postrieľala. Nemci odpovedali okamžitou okupáciou Slovenska. Tesne predtým, ako malo vypuknúť – organizovanca – SNP. Tak sa najlepšie

75 ROKOV OD SNP

vyzbrojená časť Slovenskej armády – východoslovenské divízie pripravené zahatať Nemcovom ústupové cesty z karpatských priesmykov a dostať ich armádu do klieští pred útočiacimi vojskami maršala Koneva a Svobodovým česko-slovenským armádnym zborom, nedostali ani k výstrelu. Už večer v deň vypuknutia SNP ich prepadla nemecká pancierová divízia z Poľska a odzbrojila. Veliteľ generál Malár bol v Bratislave, zástupca plukovník Talský spanikoval, nasadol do lietadla a dal rozkaz celej letke ujsť ku Konevovi, veliteľa štábu pplk. Urbana Nemci zatkli, podarilo sa mu však ujsť a prejsť na povstalecké územie. Tam ho zatklo NKVD, päť rokov strávil v Ľubľanke, hrôzostrašnom väzení, potom vo vyhnanstve a nakoniec v zabudnutí. To všetko bolo treba na úvod povedať, aby sme lepšie pochopili atmosféru tých čias. Hrdinom to však neuberá na statočnosti.

JAR A LETO 1944

V slovenských horách sa začali vytvárať organizované partizánske jednotky. Ich jadrom boli často partizáni z okupovaných častí Sovietskeho zväzu, ktorých pri postupe Červenej

Nástup slovenských dobrovoľníkov do Slovenského národného povstania

armády premiestňovali k nám letecky a nocou zhadzovali s našimi mužmi, čo prebehli na fronte k partizánom. Začiatkom augusta je už pri Liptovskej Osade na povstanie pripravená skupina sovietskeho npor. Petra Velička – z jedenástich členov dvaja boli Slováci.

4. augusta

Delegácia Slovenskej národnej rady – za armádu a občiansky odboj pplk. MVDr. Mikuláš Ferjenčík, za komunistov Karol Šmidke, letí do Moskvy informovať o povstaní.

5. augusta

Vojenské ústredie Slovenskej národnej rady, reprezentované podplukovníkom Golianom, vydáva pre zainteresovaných dokument o povstaní s centrom v priestore Brezno – Banská Bystrica – Zvolen.

6. augusta

Na Veličkovej základni vysadili pätnásť členov partizánskej skupiny por. Kalinu, z nich bolo sedem občanov ZSSR a osem Slovákov. Ďalšiu noc priletela skupina npor. Ernesta Bielika, v ktorej bolo osem príslušníkov niekoľkých národností a štyria Slováci.

8. augusta

Padáky zniesli ďalších dvadsať-

dva partizánov kapitána Jegorova (s tromi Slovákami) a osemčlennú skupinu npor. Sečanského. Pod Prašivou sa stretol Veličko s vedúcou osobnosťou odboja v Turci Viliamom Žingorom, neskorším hrdinom SNP, ktorého v krutých päťdesiatych rokoch odsúdili na smrť.

10. augusta

Ráno sa začala protipartizánska akcia v slovenských horách, ktorú osobne riadil šéf Veliteľstva pozemných vojsk generál Jozef Turanec. Veľa vojakov sa pridalo k partizánom.

11. augusta – 13. augusta

Vláda Slovenskej republiky vyhlásila stanné právo: za účasť v partizánskom hnutí hrozil trest smrti. Za pomoc partizánom, hoci aj podanie chleba, dlhoročný žalár. Veličkova skupina sa premiestnila z Prašivej do Kantorskej doliny v Turci, bližšie k strategickým cieľom (mosty, železničné tunely, vojenské objekty, sklady), tu sa k nej pridali skupiny slovenských, českých a francúzskych partizánov. Francúzi svoje územie bránili pred Nemcami do poslednej kvapky krvi. Pamätník pri Strečne to pripomína žijúcim. Partizánsky veliteľ Ernest Bielik sa stretol s predstaviteľom Vojenského

ústredia SNR (politické centrum budúceho SNP) kpt. Milanom Polákom, aby dohodli dodávky zbraní, vojenského materiálu a financií partizánom na Prašivej.

14. – 17. augusta

Vojenské zásobovacie strediská, sklady zbraní a munície rýchlo zásobujú partizánske oddiely, časť zbraní prichádza od Červenej armády v noci letecky. Začala sa veľká zásobovacia akcia potravín z nemeckého skladu vo Svätom Ondreji (dnes Brusno), kde partizáni zlikvidovali nemecký strážny oddiel.

18. augusta

Veliteľ partizánskej skupiny Jegorov sa stretol s veliteľom posádky v Brezne mjr. Sekurismom a členom Vojenského ústredia SNR mjr. gen. št. J. Noskom a dohodli ďalšiu veľkú dodávku zbraní a streliva jeho skupiny – v byte por. Majlinga v Banskej Bystrici rokoval o dodávkach aj s pplk. gen. št. J. Golianom, podobné stretnutie mal v ten deň partizánsky veliteľ M. Sečanský s J. Noskom.

19. augusta

Partizáni A. Jegorova začali prevážať zbrane a muníciu z vojenských skladov na Jasenské hole. Pomáhali im ľudia a povozy z celého okolia.

20. augusta

Americké lietadlá zo základní v južnom Taliansku bombardovali rafinériu v Dubovej, pričom zničili sklady pohonných hmôt, s ktorými sa rávalo pre SNP, napriek tomu, že pplk. gen. št. Ján Golian už predtým poslal depešu do Londýna s prosbou, aby minister Ingr zabezpečil u Spojencov nedotknutosť Podbrezovej a Dubovej ako strategicky dôležitých pre SNP.

22. – 23. augusta

K partizánom na Prašivej prešli dve vyzbrojené roty slovenských voja-

kov z Kyslej Vody. Člen Vojenského ústredia SNR mjr. gen. št. Nosko na stretnutí s partizánskymi veliteľmi žiada, aby ešte chvíľu brzdili aktivity, lebo predčasnými akciami môžu privolať okupáciu krajiny Nemcami. Ruski a ukrajinskí veliteľia akúkoľvek pasivitu rázne odmietli.

24. augusta

Pplk. gen. št. Ján Golian, plk. gen. št. Viliam Talský, mjr. gen. št. Július Nosko a Ján Ševčík z Vojenského ústredia SNR sa na základe správ o sústredení nemeckých divízií na východnej Morave dohodli, že Slovenská armáda vystúpi na odpor aj skôr – vo chvíli, keď okupanti prekročia na západe rieku Váh pri Žiline.

25. augusta

Anton Cyprich, vedúci výzbrojového oddelenia Veliteľstva pozemných vojsk v Banskej Bystrici, vydal skupine A. Jegorova 1300 pušiek, 240 guľometov, 32 000 nábojov, 6 500 ručných granátov a sto pištolí. Z Jegorovovej skupiny sa medzičasom sformovala vyše tisícpäťstočlenná partizánska brigáda J. V. Stalina.

26. augusta

Začali sa budovať opevnenia na obranu spomínaného taktického trojuholníka, aby určené jednotky zaujali do rána 27. augusta svoje postavenia. Neobsadený bol priestor pri Žiari nad Hronom, odtiaľ vojenské jednotky gen. Turanec odvelil na akciu proti partizánom.

27. – 28. augusta

V železničnej stanici Vrútky partizáni vytiahli z vlaku nemeckú vojenskú misiu, vracajúcu sa z Rumunska, na čele s gen. Ottom a deportovali ju do kasární v Martine, kde ju na druhý deň postrieľali. Ján Golian sa stretol so zástupcom veliteľa východoslovenských divízií plk. gen. št. Viliamom Talským a dohodli začiatok vojenských akcií, čo mal vyhlásiť Talský po dohode s maršalom Konevom, ktorý mal štáb vo Ľvove; v prípade, že by sa stalo niečo výnimočné, napríklad sa začala okupácia Slovenska, začiatok SNP vyhlási J. Golian a Talský sa s dvoma plne ozbrojenými východoslovenskými divíziami k povstaniu pripojí.

29. augusta

Po postrieľaní nemeckej vojenskej misie Nemci začali okupovať Slovenskú republiku. Pplk. Golian musel nekoordinovane vyhlásiť povstanie Slovenskej armády, doteraz slúžacej Nemeckej ríši, proti nej, čím sa začalo SNP.

K storočníci Slovenských národných slávností vo Vojvodine

Slovenský svetový kultúrny unikát

Stanislav BAJANÍK – Foto: MS

Za všetkými etapami Slovenských národných slávností, či už sú to roky 1919 – 1939, 1945 – 1953 alebo 1990 až dosiaľ, je Matica slovenská v Juhoslávii, teraz v Srbsku. Amerika, Kanada, Austrália, Európa ich moderné nastavenie zatiaľ nedobehli. To nechce byť floskula, ale ide o slovenský svetový unikát.

Založenie Matice slovenskej v Amerike (1883 – 1894) na čele s jej prvým predsedom Petrovčanom (Vojvodina) Gustávom Marschalom Petrovským spolu s reverendom Štefanom Furdekom kompletne vysvetľuje ich základný koreň slovenskej národnej ekumény v Amerike. Tu sa prvé slovenské momenty slovenských slávností Slovákov v zahraničí zrodili a po ukončení MSvA a založení Slovenskej ligy v Amerike (1906) pokračujú dodnes. Ďalšia osobnosť Petrovčan Ján Dendúr založil v Chicagu v roku 1930 Maticu slovenského školstva s cieľom rozvíjať identitu, folklór, umenie, divadlo, tlačiareň a najmä slovenské školstvo. Prvé Slovenské národné slávnosti sa konali v roku 1919.

■ OKUPÁCIA 1939 – 1945

Všetko podstatné o Slovenských národných slávnostiach dnes možno vyčítať z internetových stránok. Čo tam však niet, je slovenská pomoc Slovákom vo Vojvodine, keď maďarskí fašisti slávnosti i Slovenské gymnázium v Petrovci zakázali (1939 – 1945). Založenie Strany Slovenskej Národnej Jednoty

(SSNJ) v roku 1941 (v Košiciach – E. Böhm a i.). Na okupovanom území po Viedenskej arbitráži v roku 1938 dostala tzv. Dolná zem (Vojvodina, Maďarsko, Rumunsko, južné Slovensko) svojho ombudsmana. Založením týždenníka Slovenská Jednota (1939 – 1944) získala svojho mediálneho tribúna. Tu sa ekumenicky angažovali v plne právovom prostredí favičari, medzi katolíkmi vojvodinskí evanjelici ako dopisovatelia, redaktori, členovia SSNJ (Pivnica – P. Žihlavský a i.). Informovali (A. Sirácky, M. Topoľský, I. Majer a i.) o ťažkých fašistických atrocitách maďarskej okupácie Vojvodiny celú tzv. Dolnú zem i okupované Slovensko v takmer sto päťdesiatich príspevkoch. Dokonca A. Siráckeho, M. Topoľského sa podarilo vyslobodiť SSNJ zo žalára. Žiaľ, prvého predsedu MSJ Janka Bulíka sa im nepodarilo zachrániť a jeho život vyhasol v koncentračnom tábore v Mauthausene.

■ KOMUNISTICKÉ DANE

Po druhej svetovej vojne Slovenské národné slávnosti v roku 1953 zlikvidovali juhoslovanskí komunisti.

Napriek tomu slovenský kultúrny život vo všetkých žánrových oblastiach pokračoval ďalej. Styky so Slovenskom, resp. s Česko-Slovenskom, Maticou slovenskou sa naďalej utužovali. Vo vtedajšej Juhoslávii nebolo slovenskej obce, kde by nefungovali umelecké súbory, tradície, divadlá, kiná, folklór – všetko po slovensky. Počas fašizmu i komunizmu im štát dovolil nazvať slovenské futbalové kluby – Slovan, Nitra, Tatra a i.. Vydržali, živorili, našli pochopenie v MS na Slovensku, podobne ako aj po roku 1920 v Slovenskej lige v Bratislave, ale i v Česko-Slovenskom ústave zahraničnom v Prahe. Komunisti na Slovensku sa predstaviteľom SSNJ zaslúžilým aj o slovenský život na tzv. Dolnej zemi počas druhej svetovej vojny a maďarskej okupácie „odvďačili“ vyhnanstvom za more. Podobný osud si niesli tiež viacerí Slováci z Vojvodiny, najmä predstavitelia evanjelickej cirkvi a. v., čo iniciovalo postupnú emigráciu aj ich do sveta, kde sa stretli s mnohými starými priateľmi a spoločne fungovali v slovenských spolkoch a združeniach v Európe i v zámorí. A tak je to dosiaľ.

Kultúrne vyvrcholenie Slovenských národných slávností

■ NOVÁ ÉRA

Pomery po roku 1990 umožnili aj komplexnejšiu pomoc zo Slovenska vo forme dotácií (Gymnázium J. Kollára, internát, Dom MSJ L. Mišíka v Petrovci, podpora SNS, slovenských manifestácií, slovenských domov, zbierky na bombardované deti, na relaxačné pobyty na Slovensku a i.). Úsilie MS, Evanjelickej a. v. cirkvi, Červeného kríža, vtedajšej vlády SR nebolo márne, nebolo však ani nenárodné. Dodnes si vojvodinskí Slováci spomínajú na etapu po roku 1990 ako najbohatšiu v pomoci MS a Slovenska za uplynulých sto rokov.

Nijaká slovenská enkláva na svete nezažila tri vojny a tri obnovenia unikátnej slovenskej manifestácie SNS za ostatných sto rokov. V modernej dobe sa vo vojne aj za éry obnovených slávností stretla slovenská mládež zo Srbska a z Chorvátska – proti sebe. Dlhoroční kamaráti z bývalých spoločných podujatí odmietli do seba strieľať, via-

cerí, nech ich Boh oslávi, to nevydržali a vzali si život na bojisku alebo doma na „opušťaku“, aby sa do NATO masakry nemuseli vrátiť. Žiaľ, a to je paradox, čas podielu na tomto utrpení vo Vojvodine mala aj vtedajšia slovenská vláda M. Dzurindu. Ani maďarskí fašisti, ani juhoslovanskí komunisti, ani vtedajšia slovenská vláda, ktorá povolila prelety lietadiel NATO ponad Slovensko, sa im dodnes neospravedlnili.

Dnes v ešte sčasti zruinovanom Srbsku, kde Slovenské národné slávnosti stále existujú, je relatívny pokoj. Či chceme, alebo nie patria k najcennejším a najväčším slovenským slávnostiam v zahraničnom slovenskom svete. Ako by povedali Vojvodinčania: „Podakujeme“ sa za slávnosti, „prepačujeme“ sa vám za tých, čo to neurobili. Kiežby sme už nemuseli po uránovom bombardovaní tam chodiť na pohreby dlhoročných – aj – tamojších maticiarov postihnutých novým zákerným karcinogénnym ochorením.

KULTÚRA

Slovenské národné slávnosti pripomínajú od roka 1919 život Slovákov v Srbsku, úzko spojený s pôsobením Matice slovenskej. Skutkami i výročiami. Prví Slováci prišli do Báčskeho Petrovca v roku 1745 a priviedol ich tam slobodník Matej Čáni. Pochádzali prevažne z južnej oblasti stredného Slovenska, najmä z Novohradskej a Hontianskej stolice, ale staré zápisy a priezviská svedčia o tom, že medzi nimi boli aj obyvatelia z Liptovskej, Oravskej a Turčianskej stolice, ktorí sa v predchádzajúcich migráciách obyvateľstva dočasne usadili v Novohradskej alebo Peštianskej stolici.

Vo vóli je sila zachovať národ

Tradícia slávností bola spojená aj so vznikom Matice slovenskej v Južoslávii v roku 1932, keď sa jej prvým predsedom stal doktor Janko Bulík. No ozajstným dôkazom životaschopnosti národnostnej menšiny a jej spolkovej činnosti vo Vojvodine bolo po viacerých prerušeníach aj obnovenie Slovenských národných slávností spolu s obnovením činnosti Matice slovenskej v roku 1990. „Veľmi si cením tieto dojemné prejavy vašej snahy šíriť slovenskú kultúru a povedomie vo svete. Je to naozaj zvláštny, ale veľmi príjemný pocit. Príste tu v Báčskom Petrovci do obchodu a vybavíte si svoj nákup v slovenčine. Je krásne vidieť našu rodnú reč na rôznych tabuliach a najmä počuť ju od ľudí na ulici, hoci sme od slovenskej domoviny vzdialení stovky kilometrov.“ Povedal počas slávnostného večera prítomným Slovákom v Petrovci predseda slovenskej vlády Peter Pellegrini.

Naša vojvodinská enkláva v Srbsku je ukázkovým príkladom toho, ako je jedna komunita schopná udržiavať si vlastné zvyky, jazyk a tradície, ale zároveň vyjadrovať aj dostatočnú lojalitu krajine, v ktorej žije. Dá sa jej udržať slovenské školy alebo vyučovanie slovenčiny, a to nielen na prvom a druhom stupni vzdelávania – slovenčina sa v možnom rozsahu prednáša a študuje aj na vysokých školách. Slovenská vláda si uvedomuje význam slovenských komunít v iných krajinách a chce im byť v ich krajskej činnosti nápomocná. V posledných rokoch však vnímame, že značný počet Slovákov z Vojvodiny odchádza k nám na Slovensko. Vďaka znalosti jazyka aj našich tradícií sa na Slovensku celkom rýchlo adaptujú. Na druhej strane však dochádza k oslabeniu slovenskej komunity v Srbsku, a preto je potrebné sa nad tým zamyslieť. Treba však aj konať tak, aby multinárodné prostredie v Srbsku nezostalo ochudobnené o to, čím po stáročia slovenskí predkovia obohacovali túto krásnu krajinu.

„Podľa viacerých literátov tie najzákladnejšie fyziologické potreby môže človek uspokojovať kdekoľvek na svete. Ale najšť bezpečen, istotu, lásku, prijatie, spolupatričnosť a získať aj uznanie, úctu a možnosť seberealizácie dokáže človek iba v súručenstve s inými vo svojom rodnom priestore.“ Vyhlasil Peter Pellegrini pred niekoľkými dňami na Slovenských národných slávnostiach v Báčskom Petrovci.

Štefan ZLATOŠ

Vo Svätom Antone teraz sledujú iný kalendár ako ten, podľa ktorého kaštieľ postavili Sú aj budú hodiny, ktoré návštevníkov pozvú: prídte!

Emil SEMANCO – Foto: ŠTEFAN KAČENA

Klenot medzi slovenskými poľovníckymi kaštieľmi prechádza v týchto mesiacoch rozsiahlou rekonštrukciou. Obnovu kaštieľa, v ktorom sídli Múzeum vo Svätom Antone, na brífingu priamo v objekte oznámila koncom minulého roka ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Gabriela Matečná, keďže táto národná kultúrna pamiatka patrí do zriaďovateľskej pôsobnosti jej rezortu. „Múzeum vo Svätom Antone je vďaka svojej jedinečnosti právom pamiatkou národného významu. Štát má povinnosť urobiť všetko pre to, aby si svoje jedinečné kultúrne dedičstvo zachovával a zveľaďoval,“ uviedla ministerka s tým, že plánovaná investícia vyše troch miliónov eur je najväčšou od jeho výstavby.

„Verím, že plánovanou rekonštrukciou ešte viac prispejeme k spokojnosti našich návštevníkov, ako aj šíreniu nášho dobrého mena,“ povedal riaditeľ Múzea vo Svätom Antone Marián Číž s tým, že obnovou sa upraví nádvorie kaštieľa, využijú sa atraktívne pivničné priestory a vybuduje sa potrebná čistíčka. Nemenej dôležitou bude podľa neho aj nová štýlová kaviarnička pre návštevníkov.

Nie som dejepisec ani štatistik a ako reportérovi sú mi milšie historky ako história. Viem dobre, že sprievodcovia si zavše pomôžu legendou, len aby sústredili rozutekanú pozornosť návštevníkov. O kaštieľi vo Svätom Antone hovorí, že jeho staviteľ, keď kedysi v rokoch 1744 – 1750 uvažovali o ďalších prestavbách, uplatnili Pytagorovu filozofiu a architektónickú koncepciu vytvorili z hry čísel zafixovaných presne do tvarov a hmoty. Kaštieľu dali štyri brány – akoby ročné obdobia, sedem arkád – ako dni v týždni, dvanásť komínov – mesiacov v roku, päťdesiat dva izieb – týždňov a tristošesťdesiatpäť okien...

■ KALENDÁR POD ŠINDĽOM

Kdesi som vyčítal, že pôvodný opevnený hrádok – castellum, ako prvý prestaval v roku 1588, keď sa na banské mestá hrnulo turecké nebezpečenstvo, taliansky staviteľ Giulio Ferrari, ktorý opevňoval i banskoštiavnický Nový zámok, ale aj Zvolen, Krupinu, Pukanec.

Kaštieľ má teraz štyri krídla, ktoré uzatvárajú štvorcové nádvorie. Pod šindľovou strechou z južného krídla vystupuje mierne vyvýšená kaplnka s malou vežičkou. Nad vchodom do kaplnky je tympanón s fasádovou freskou. Chronogram času pri slnečných hodinách na severnej stene oproti zvestuje: „Sú a budú hodiny plynúce krok za krokom, no jedného dňa príde, ktorá ti povie: Odíď!“

■ SRDCE V MÚRE

Kaplnku postavili okolo roka 1630. Jej interiéry vyzdobil rakúsky maliar Anton Schmidt. V sklenenej truhle na podstavci je v nej vosková plastika sv. Jana Nepomuckého, patróna Kohárovcov. Vzácný je aj tamojší vyše tristoročný organ. Keď sa do kaplnky vari pred štvrtstoročím nasťahovali reštaurátori, aby vrátili krásu a lesk tamojším skvelým nástenným maľbám, v jednom z múrov urobili senzáčný objav. Počas rutinného prieskumu omietky pri vchode do sakristie vo výške okolo osemdesiat centimetrov objavili v stene zamurovaný otvor, v ktorom našli zapečatené drevené puzdro. Vo vnútri vystlanom pilinami bola sklená nádoba s mumifikovaným srdcom s viditeľnými stopami vykryštalizovanej konzervačnej látky. Senzácia bola na svete! Prvé úsudky odborníkov vraveli, že srdce je ľudské...

Dlhoročný riaditeľ múzea Ing. Marián Číž, s ktorým som bol vtedy v častom kontakte, úsudok znalcov potvrdil a pridal, že srdce do tajného otvoru mohli vložiť pred asi dvestopäťdesiatimi rokmi, ale definitívny verdikt nechal na odborníkov z katedry antropológie UK v Bratislave, kam srdce sám odviezol. A po vyše mesiaci ho aj odviezol späť do Antona, kde vraj „...radšej bude kaštieľskou záhadou, ako by sa malo niekde zapatrošiť!“

■ ŽIVOTY A ŽIVLY

Srdce v múre je tiež možno jednou s epizódok, ktorými tak ako kedysi

Poľovnícky kaštieľ vo Svätom Antone patrí medzi klenoty takýchto slovenských stavieb.

Oľga Kuchtová zabávajú lektori návštevníkov kaštieľa. Veď len v roku 2018 ich bolo bezmála päťdesiat tisíc...

Aj mňa láka vyrozprávať opusy životov i živlov – Ohňa, Vody, Zeme a Vzduchu, zobrazených na slávnostnom schodišti, mytologické príbehy o Junóne a Venuši, alegóriách Dňa a Noci, o freskách Panenstva a Lásky, ktoré vytvorili sochár Dionýz Stanetti a maliar Anton Schmidt. Do pribúdajúcich riadkov sa núkajú pohnuté dejiny kohárovskeho rodu, obsiahnuté v Sobášnej sieni ako v precíznej archívnej kronike. Ako prvý z tristoročného rodu tu vypína hruď Imrich Kohár – podkapitán Krupiny a hradu Čabrad, potom jeho syn Peter už s barónskym címerom a dedičným titulom kapitána Fiľakovskej pevnosti. Štefan Kohár I., hlavný župan Hontianskej stolice, nezmieriteľný bojovník proti Turkom, ktorý padol v roku 1664 v bitke pri Leviciach, a Štefan II. – knieža a poľný maršal, člen Miestodržiteľskej rady, pochovaný v rodinnej hrobke v Hronskom Beňadiku. A takto by som mohol vymenovávať ďalších a ďalších smelých bojovníkov s mečom a levom v erbe, až kým – paradoxne – nevmreli po meči. A či viete, že aj známa herečka Magda Paveľková bola po predkoch baronesa von Koháry?

Potom prišli do kaštieľa Koburgovci, lebo kňažnú Máriu Antóniu Gabrielu, jedinu dcéru posledného majiteľa kaštieľa Františka Jozefa Kohároho, si vzal za ženu Ferdinand Juraj August Koburg, šľachtic z uhorskej vetvy tohto košatého rodu – dedo neskoršieho bulharského cára Ferdinanda Maximiliána Karola Leopolda Máriu Koburga, ktorého vnuk Simeon II. chcel ešte nedávno v Bulharsku znovu reštaurovať monarchiu...

Vidíte, ešte sme len na začiatku rodostromu a už sa nám tie mená začínajú pliesť. Preto ešte jeden údaj, aby sme sa mohli dostať aj k Habsburgovcom: Matkou budúceho bulharského cára Ferdinanda Koburga, ktorý sa narodil 26. februára 1861 vo viedenskom paláci na Seilerstädte 3, ale mnoho času trávil poľovačkami a oddychom po nich vo Svätom Antone, na Muráni i na Prednej Hore, bola Klementína Orleánska, tretia dcéra francúzskeho kráľa Ľudovíta Filipa II. a pravnučka cisárovnjej Márie Terézie...

■ DEJINY V RÁMOCH

V kaštieľskej galérii som narátal popri korpulentnej malej veľkej panovníčke (merala len stopäťdesiatosem centimetrov), devätnásť portrétov jej najbližších. Najviac na jednom mieste. V „stoličnom“ Hofburbu a Schonbrunne ich majú pokope len osemnásť! Je tu podobizen jej najmilšieho syna Karola, ktorý umrel ako sedemnášťročný na čierne kiahne. Neskoršieho cisára a spoluvládcu Jozefa II. i Leopolda. Obaja prešli neďalekým banskoštiavnickým baníckym podzemím, z ktorého do cisárskej pokladnice prúdilo vtedy ročne šesťsto kilogramov zlata a dvadsaťtritisíc kilogramov striebra. Najviac na svete!

V malých rámoch veľké dejiny. Päť synov a jedenásť dcér. Temperamentná Mária Antoinetta, manželka francúzskeho kráľa Ľudovíta XVI., ktorá reagovala na správu, že ľud sa búri, lebo nemá chlieb, slávnym výrokom: Tak nech jedia koláče! Skončila s manželom pod gilotínou...

Mária Kristína, manželka syna poľského kráľa a uhorského miestodržiteľa Alberta Kazimíra Augusta.

Mária Anna, Mária Alžbeta, Mária Jozefína, hašterivá Amália...

Klebetky, samé klebetky. Pikantné historky...

Mária Terézia si vraj do modlitebnej knižky zapisovala príjemné chvíľky strávené s manželom v posteli. Vraj ich bolo 358 744 hodín!

Čuduj sa svete! A František Lotrinský sa o nej vraj vyjadril, že je pri milovaní chladná... Možnože len vtedy, keď prehrala veľa zlatiek v štátnej lotérii, ktorú sama založila a on si namiesto milostných roztopaší musel lámať hlavu, ako nahradiť schodky v cisárskej kase. Lotrovská lotéria. František Lotrinský však gazdovať vedel... Dosvedčujú to statky, kaštiele, koniarne, manufaktúry aj u nás na Záhorí... Vari aj preto mu vyrúbali štiavnickí baníci v Glanzenbergu schody z jednej šachty do druhej, aby videl, ako ťažko sa zdoláva žilnatými baníckymi rukami sopečná skala so zlatými žilkami v štiavnických vrchoch.

■ SLNKO V KOMNATÁCH

Po návšteve v tamojších zlatonosných baniach v roku 1751 sa manžel cisárovnjej rozhodol pripravovať odborníkov na dolovanie v Banskej akademii. Vyrastali tu cisárski prospektori. Dnes je to minulosť a minulosťou je aj ťažba zlata. Z hľad trosiek nesmelo vstávajú turistické atrakcie. Nad uličkami starobylého banského mesta a šindľovými strechami Svätého Antona vychádza slnko turistickej prosperity. A jej priťahujúce magnety? Zlatý nábytok v Zlatom salóne kaštieľa vo Svätom Antone. Svadobný dar Márie Terézie dcére, čo sa vydávala do rodu kráľov, ktorí si vraveli: Francúzsko nezapadne... A mysleli si, že im slnko nezapadne... Kým jakobíni nevymysleli gilotínu!

Na dražbe v Ausburgu kúpil salón svojej kráľovskej príbuznej cár Ferdinand Koburg. Získal aj portrét Ľudovíta XVI., ktorý tróni v Zlatej sieni kaštieľa vo Svätom Antone.

A parohy? Tých je v kaštieľi, čo bol kalendárom a výrečným svedkom dejín európskych panovníckych rodov, vyše dvetisíc. Aj zlatých... Tie najkrajšie, hneď skraja dlhých chodieb ovešaných trofejami. Matka príroda, strelec neznámy!

Dlhý by bol aj výpočet nimródov, čo tu chodia uctíť si svojho patróna sv. Huberta.

Poľovníci, kynológovia, sokoliari, rybári.

Lovci so zbraňou i bez nej. Majstri pohotovej optiky fotopristrojov, umenia výtvarného, divadelného aj kulinárskeho. Čarodějníci presných šípov kuši a lukov. Aj Amorovi chránenci. Adepti na titul krásavca s najmužnejšou ozdobou – bradou, pravdaže! Zruční chlapi vo vábení vysokej, stopári dvojnohých laní... Lebo darmo je. Keď na poľovníckom bále večer zahrajú ... pod, každou jedličkou, pod každou jedličkou dievča milujete... máloktorá tanečníčka počas zábav na Hubertových dňoch tu zostane bez svojho poľovníčka.

V nedeľu ráno na omši, tí v lesníckych uniformách, ale aj tie, čo vo formách ešte môžu súperiť s kráskami na kaštieľských freskách o Junóne a Venuši, poprosia nebo o rozhrázenie. A ono im ho rado udelí...

Svätý Anton – pustovník, na ten čas privrie oči. Určite ho obmáčkí štedrá štatna ofera v eurách, no najmä fakt, že jeho meno si tu už patrične ctia a nebudú pre tie drobné roztopaše zbavovať označenia svätý ako v desaťročiach, keď svätosť bola takmer hriech.

Z bohatého kultúrneho leta do plodnej umeleckej a zábavnej jesene 2019

Umelecké festivaly a plány našej prvej scény

Ján RADZOVSKÝ – Foto: archív redakcie

Sotva sa skončí Kultúrne leto, ktorého tradícia sa už stihla rozšíriť do desiatok slovenských miest a regiónov, začne sa divadelná a koncertná sezóna, obdobie výtvarných vernisáží, komorných večerov a literárnych prezentácií. Prvé informácie o tom, čo nás čaká, vám práve prinášame – z niekoľkých umeleckých sfér a žánrov.

Aj tento rok sa organizátori Bratislavských hudobných slávností predstavujú veľkolepo. Za ich úspechom však treba vidieť aj starú tradíciu a dobrú povest' tohto už vo svete známeho hudobného festivalu – v septembri sa začína už jeho päťdesiaty piaty ročník!

■ OTVÁRACÍ VEČER

Séria hudobných programov sa začína v Koncertnej sieni Slovenskej filharmónie 27. septembra a vystúpi na ňom Slovenská filharmónia. Na druhý deň sú koncerty dva – popoludní sa predstaví premiérovým programom skladieb Slovenský komorný orchester, večerným programom je klavírny recitál svetoznámej Juliany Andrejevny so skladbami F. Chopina, R. Schumanna a F. Schuberta. V nedeľu 29. 9. o desiatej odznejú skladby slovenskej tvorby pre violončelo v podaní šiestich umelcov tohto čarovného nástroja a večer naplní sálu Royal Philharmonic orchestra London.

V ďalšom programe slávností budú účinkovať Fínsky rozhlasový orchester, anglickí sólisti barokovej hudby, Monteverdiho chór, symfonický orchester Českého rozhlasu, Musica aeterna, Londýnsky filharmonický orchester, Mnichovská filhar-

mónia, Slovenský filharmonický zbor, majstri organu, Sláčikové kvarteto Davida Oistracha, orchester Martinického divadla, Symfonický orchester Slovenského rozhlasu, Viedenská filharmónia, európske talenty a i.

■ TRINÁŠŤ PREMIÉR V SND

Činohra Slovenského národného divadla pripravila pre novú sezónu trinásť premiér. Medzi nimi je česká dráma Jiřího Havelku Dnes večer nehráme, Bulgakovov Divadelný román (adaptácia), Hollého Kubo, Scény zo života od Ingmara Bergmana, komédia Celé zle britského dramatika Henryho Lewisa, Goetheho príbeh talianskeho básnika Torquata Tassa..., opera uvedie tri nové opusy (Dvořákovu Rusalku, Verdiho Aidu a Mozartovu Figarovu svadbu), balet dve premiéry (M. Petipu Don Quijote a Prokofievovu Popolušku).

■ ZÁBAVNÁ HUDBA

Koncom septembra je v Bratislave World Music festival (27. – 29. septembra), ktorý do V-klubu opäť priláka množstvo mladých, ako už doteraz trikrát po sebe. Na IV. ročníku vystúpia skupina Roc'hann, Trojka Zuzanny Homolovej, Michel Noge Band, Romanka, Stano Palúch, Aziza Ibrahim zo Západnej Sahary, sestry

Lalitha a Nandini z Indie, svetoznáma skupina Canzoniere Grecanico Salentino z Talianska, arménsko-turecké duo Vardan Hovanissian a Emre Gültekin, argentínske Rumbotumba a i.

Už v najbližších dňoch vyjde nový album Lucie Bílej, ktorý cez leto nahrávala v bratislavskom štúdiu Lettle Beat. Úvodnou piesňou je jej nový hit Protože, producentom Martin Šrámek, ktorý jej manažoval platinou ocenené album z roku 2016. Posledné jej albumy boli Veľké hity a Bílé Vánoce.

■ HELLER OPĚ NA SCÉNE

Nitrianske Divadlo Andreja Bagara ako druhá slovenská scéna uvedie na svojom javisku scénickú podobu svetoznámeho Hellerovho románu Hlava XXII – a to už v najbližšom čase v dňoch Medzinárodného festivalu Divadelná Nitra, ktorý sa začína 27. septembra t. r. a potrvá týždeň. Nesie sa pod heslom Podoby slobody a uvedie dvanásť inscenácií popredných divadelných súborov z Česka, Ruska, Nemecka, Poľska, Maďarska a zo Slovenska, pričom domáca tvorba bude zastúpená šiestimi titulmi. Kurátorkou ich výberu bola režisérka Júlia Rázusová. Na okraj svojho výberu povedala: „Snažila som sa reflektovať

Po bohatom kultúrnom lete prichádza na Slovensku ešte bohatšia umelecká jeseň.

invenčné inscenácie, ktoré v rámci poslednej sezóny priniesli jasné novátorské postupy alebo priamo odrážali samotnú tému podob slobody myslenia a konania človeka.“

Ani Nitranom sa nechce veriť, že tento festival sa koná už dvadsiaty ôsmy raz. Medzi šiestimi domácimi titulmi je napríklad skvelé predstavenie Bratislavského bábkového divadla Príbehy stien, ktoré realizátori nazvali „mozaikou osobných a spoločenských stien, múrov a hraníc, na ktoré v živote narážame“, Rázusovej réžie prešovského divadla Moral Insanity, ktorá získala hlavnú cenu na festivale New Drama 2019 a ktorej autorom i hercom je Peter Brajerčík a témou problém, ako dnešný človek

lahko naletí na propagandisticky ciele informácie – z jednej či opačnej strany sveta. „Odhalením procesu narábania s informáciami sme chceli upozorniť diváka, ako môže byť jednoducho tlačou či internetom klamaný,“ povedala na margo predstavenia režisérka Rázusová.

Novú inscenáciu predstaví aj Slovenské národné divadlo – hru Bakchantky, tragédiu súčasného človeka uväzneného v morálnych extrémoch. Hrajú v nej predstavitelia najmladšej generácie SND – Milan Ondřík, Dominika Kavaschová a Daniel Fischer. Divadlo Aréna pride na festival s hrou Biblia, v ktorej javisko patrí len Jurajovi Kukurovi, v réžii Rastislava Balleka.

Milan Vároš: Osudy slov. umeleckých a starožitných pamiatok, SEP Žilina, 2019, str. 260

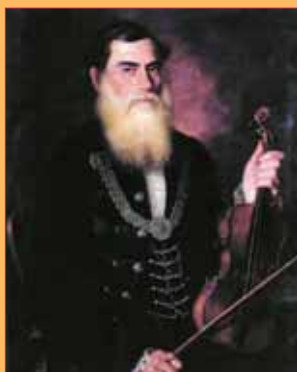
Skromnejšia verzia veľkolepého diela

KNIHA TÝŽDŇA

OSUDY SLOVENSKÝCH UMELECKÝCH A STAROŽITNÝCH PAMIAŤOK

MILAN VÁROŠ

Nečestnými cestami zmizli zo Slovenska a dnes sa nimi pýšia zahraničné múzeá a galérie

Podobizni Jožka Piřa, genálneho husistu známeho vo viacerých európskych krajinách a veľkého národovca, namaľoval P. M. Bohuš roku 1862 za peniaze z národnej zbierky. Obraz nemožno nikde vidieť. Maďarské národné múzeum autorovi písomne potvrdilo, že je vyše pol druhu storočia uložený v neprístupnom depozite. Významné dielo z našej histórie zaslané troch stáťkar a liptovský podžupan zeman Béla Majláth, historik, archeológ a podvodník...

„Podpisujem sa pod slová, ktoré pri Vašej sedemdesiatke uverejnili Slovenské pohľady č. 3. – 4./2007, že ste autor – detektív, že slúžite nášmu národu, jeho dejinám a našej dedovizni. Teším sa na Vaše ďalšie diela...“ toto je úryvok z prekrásneho listu, ktorý pred dvanástimi rokmi, keď vyšli Stratené slovenské poklady – „vzrušujúce čítanie o otrasných osudoch našich umeleckých diel a pamiatok, z ktorých väčšina skončila v zahraničných múzeách a galériách“, napísal autorovi Milanovi Várošovi básnik Milan Rúfus.

Publicista, osobnosť slovenského práva, spisovateľ a autor skvelých úvah Anton Blaha Milanovi Várošovi vtedy ďakoval slovami: „Tvoja práca je neuveriteľná, precízna, komplexná a univerzálna a história, o ktorej píšeš, je zdrvivúca a smutná...“ Zdrvivúca a smutné je aj to, ak štát dokáže podporovať rozličné snaženia „hľadačov pravého kumštu“, ak z nich poskladá výbory a komisie na podporu umenia, ale Vároš si musí kolenačky obchádzať sponzorov, aby jeho knihy mohli vyjsť. A pritom robí robotu, ktorú za celé desaťročia nevykonali kabinety a ústavy, platené štátom. Aby mohlo vyjsť druhé vydanie druhého zväzku jeho veľkolepého diela (ak z množstva jeho kníh zostávame teraz iba pri tomto jednom opuse), musel ho zúžiť na možné minimum. A navyše najst' si štedrého dobrodínca. Našťastie, vďaka sponzorstvu aj tak pôsobí veľkolepo. A zatiaľ čo Vároš chodil po žobraní, so štátnou podporou vychádzali knihy a hrali „avantgardné“ divadlá, po ktorých ráno ani pes neštekol. Tentoraz sa Vároš vynášel. A vyšlo to. Vydal kratšiu, hoci aj tak veľkú a veľkolepú knihu s koncentrovaným obsahom 2. zväzku Stratených slovenských pohľadov. Do roka vyjde takto v novej podobe so sústredeným i obohateným obsahom aj prvý zväzok. Autorovi už minulo osemdesiat, a tak k účte k jeho majstrovskému hľadacstvu a umeniu písať treba prirátať aj nekonečnú húževnatosť prekonávať najväčšiu prekážku skutočného umenia v našej vlasti týchto čias: nedostatok peňazí na hodnoty.

Ján ČOMAJ

HUMORESKA

Vyzerajú úplne ako to, čo si predstavujeme pod sedemnásťročným dieťaťom. Vnútri – no vnútri je to živý počítač. S wifi pripojením. Alebo s iným pripojením, ktoré takisto nie je viditeľné. Stelesnené predstavy dokonalého všestranného renesančného človeka. Vzbudzujú záujem médií. Keď náhodou verejnosť nemá dokonalé znalosti o čomkoľvek, zázračnému dieťaťu sa dá priestor v médiách, a hľa, správna odpoveď je naporúdzí. Aj navyše. Dajte mi otázku na túto odpoveď!...

Zázračné dieťa je väčšinou progresívno-solidárne a kozmopolitno-európoúniovoľnilné. Vzorné. Nečudo, že ho príslušné štruktúry chodia ukazovať. Na námestia, do Bruselu, do televízie a Grassalkovičovo paláca. Aby si

zvyklo na prípadný budúci post. Kostýmčeky z amerického seriálu z vysokoškolského prostredia. Ak, tak preložíme high school. Alebo stredoškolského podľa nášho systému. Nikaké džínsy, len flauš rokov. Lavou zadnou kritizujú socializmus, komunizmus a iné izmy. Vyzývajú na vládu slušných demokratických síl a násilné potlačenie všetkých ostatných. Alebo im odkazujú ZOMRI!

Politické témy zvláda zázračná mládež suverénne. Je im jasné, kto sú fašisti. Kto sú nacisti a neonacisti. Príbeh druhej svetovej vojny majú pod palcom a vedia, že nás oslobodili Američania. Vyznajú sa v živote v postvojnovom období, aj keď ich rodičia mali pri zamatovom prevrate desať

rokov. Lavou zadnou kritizujú socializmus, komunizmus a iné izmy. Vyzývajú na vládu slušných demokratických síl a násilné potlačenie všetkých ostatných. Alebo im odkazujú ZOMRI!

iba žije. Ale zázračné deti do podrobností nejdú. Tie by sa nezmeslili na trojslovné plagáty, ktoré sa dobre držia v ruke pred televíznymi obrazovkami a nalepajú na stĺpy verejného osvetlenia. Aby bolo vidno,

behať po lúkach a lese nebyť odporných ľudí. Namiesto toho v postroji ako nejaký kôň drobčí povedľa svojho pána. Kone zneužívané na jazdenie. Dostihy. Fuj. Vláčiť na seba ľudí, skákať cez prekážky a cváľať len preto, aby niekto vyhral. Parkúr – hrôza. Dôsledne vrátme všetky zvieratká do voľnej prírody. Lavínové psy do Tatier. Kone do Mongolska, nech zdievajú.

Ak budúcnosť patrí týmto pannám zázračniciam a panicom zázračníkom, čakajú nás smutnovesele časy. Za onoho času boli heslá – my sme mládež nová, mládež Gottwaldova. Koho je táto zázračná mládež, dá sa tipovať. Je nádej, že sú zatiaľ len interpretmi vôle svojich bábkovodičov. A perspektívne, keď dospejú, dostanú vlastný rozum. Zdravý, nezázračný. Alebo aspoň nech zostanú v demokratickej menšine.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Do módy prichádzajú zázračné deti

Vyznajú sa do ekológie, biosféry, ťažby uhlia, klimatických zmien, jadrových zbraní, politickej geografie a v otázkach o roznožovaní. Bohatstva i ľudí. Iná grupa zázračných detí s obľubou zachraňuje prírodu. Stromy, lesy a žaby. Najnovšie sa zamerali na zvieratá chované v cirkusoch. Lebo tam majú biednu opateru a musia cvičiť a predvádzať sa. No, pravdaže, majiteľ cirkusu si svoj majetok nevie a nebude udržiavať. Ved' z neho

aké sú detičky múdre, plagáty sú v angličtine a američtine.

Žiaľ, zázračné deti sa ešte nenaucili byť dôsledné. Úbohý lavínový pes. Odmaľka ho trápia cvičením, často aj na snehu a ľade, úbohý ňucháčik musí strkať pod sneh. Prevádzajú ho zamrežovanými autami ako väzňa. Dokonca vo vrtuľniku... Celé dni sedí a spí v koterci. Slepceky, záchranársky a policajný pes. To isté. Celá mladosť – cvičenie. S akou chuťou by mohol voľne

FEJTÓN

Vek vodcov davu na tribúnach sa neustále znižuje. Momentálne sa pohybuje okolo šťastnej sedemnástky. Absolventky a absolventi najdivnejších školení, organizovaných záhadnými spolkami s ešte záhadnejším financovaním, vedia čítať. Z pódii ohlasujú večné pravdy zástupom. Už to tu bolo. V roku 1212 sa v hlavíčkách podobných detičiek vo Francúzsku a v Nemecku zrodila myšlienka oslobodenia Jeruzalema z rúk moslimov. Detské krížové výpravy – mládež pod vedením dvanásťročných mládenčiek sa vydala na pochod.

Za vyššiu pornogramotnosť detí

Šestnásťročná švédka ekologická aktivistka Grétka, ktorá sa rozhodla cestovať z Anglicka do Ameriky na ekologickej jachte, má podobné vízie. V roku 2019. Potažne ich majú jej poradcovia. Na jachte ju sprevádza dokumentarista Nathan Grossman. Aby ľudstvu neuniklo nejaké vnuknutie Grétky. Grétka, dieťa s Downovým syndrómom, prerušila na rok školu, aby sa zúčastnila na konferencii o klíme kdesi v Amerike. Zaväta to morálnym vydieraním. Alebo tiež zneužitím chorého dieťaťa na zárobok pre rodičov. Budúci rok čakajme knihu a film. Podľa výpočtov vedcov výroba elektromobilov zaťažuje životné prostredie viac ako výroba a prevádzka auta s dieselovým motorom. Ničiteľia životného prostredia zvyknú cestovať na takúto trasu lietadlami, Grétky jachtami. Lietadlá sú zlé, vypúšťajú veľa emisií. Namiesto efšestnástok sme mali nakúpiť úsporné jachty, a hor sa dolu Váhom.

Celkovo záujem o detičky v liberálnej časti spoločenského spektra rastie. U nás pobiehajú po tribúnach a zakladajú politické strany, ktoré vlastne nie sú politické strany. Americký miliardár Epstein vlastnil lietadlo zvané Lolita. Expres. Vladimir Nabokov mu mohol robiť na palube dokumentaristu, keby tridsať rokov predtým nezomrel. Epstein sedí v base. On vraj nebol pedofil, len bol nedočkavý. Iný kraj, iný mrav. Keby sa svojej záľube venoval na Slovensku, možno by bol na titulke našej tlačie kriviacej mienku. Ako dohodnec a altruista. Spoločnosť by sa mohla hanbiť, že k nemu a jeho koničkom nepristupovala s porozumením a láskou. Všetko by sa dalo do poriadku. Najmä, ak by odkúpil nejakú spriaznenú firmu za povedzme sedem miliónov eur. Alebo viac. Vyšetrovateľ by prípad odložil s tým, že skutok sa nestal. Prípadne nestál za to.

Vyššiu úroveň morálky a vzdelávania mládeže už nastal istý denník. Návrhom zaviesť do škôl prednášky o porne, aby sa zvýšila – nový pojem pedagogiky – pornogramotnosť detí. Aby mohli detičky rozlišovať, ktoré porno je kvalitné a ktoré je nekvalitné. Ved' je to normálna vec. Všetko citáty z článku. O rok-dva sa dočkáme diskusie, od kolkej triedy zavádzať nový predmet. Ak nejaká diskusia bude potrebná. Zavedenie povinného predprimárneho vzdelávania, povinnej škôlky od päť rokov, sa začne od septembra budúceho roku.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Spisovateľ Ladislav ŤAŽKÝ by sa v septembri dožil deväťdesiatich piatich rokov

Vojnová pravda čatára Matúša Zraza

Július LOMENČÍK – Foto: Štefan KAČENA

Životodarným zriedlom, z ktorého Ladislav ŤAŽKÝ (19. 9. 1924 – 20. 1. 2011) čerpal sily nielen v živote, ale najmä v literárnej tvorbe, bol jeho rodný Čierny Balog. Z jeho literárneho i osobného rozprávania bolo neustále cítiť vôňu, atmosféru tohto „kúska svetového priestoru“, ktorý si nosil stále vo svojom srdci. Tu videl a spoznal dušu jednoduchého pracovitého človeka, ktorý sa stal cieľom manipulácii v neľudskom čase druhej svetovej vojny, SNP, ale i v nasledujúcich desaťročiach. Ťažkého prozaické dielo, zobrazujúce najmä človeka v súkolesí vojnovnej mašinérie, vnieslo humanizujúci pohľad nielen na slovenského vojaka, ale aj vojaka všeobecne v čase vojny.

Svetlo sveta uzrel 19. septembra 1924 „o siedmej hodine ráno v osade Komov, v dreveničke, ktorá mala vtedy štyri roky“, ako sa raz zdôveril astrologičke. Čierny Balog sa kedysi volal Čierny Hron, k čomu sa neraz vyjadril: „Kedy a ako prišiel Čierny Hron na Balog, to nik nevie presvedčivo vysvetliť. Možno vznikol z nemeckého Balog, čo znamená koža z kožušinových zvierat, a tých bolo v čiernohorských lesoch bohato, alebo opäť z nemeckého Balken – brvno, žrd, drúk...“

Za názov svojho rodiska však stále považoval Čierny Hron, s ktorým bola spätá jeho „mladosť, a tej sa človek nikdy nezabaví, lebo je v ňom“. Z rodinného prostredia si odniesol do sveta podľa vlastných slov „to základné, ľudské, ako je morálka, vzťah k ľuďom, k ich práci, i to národné“. Detstvo znamenalo hlavné podnety k literárnej tvorbe tematicky i obsahovo sa zakladajúcej na sile „osobného zážitku, intenzite jeho prežívania, uchovania v pamäti, ako aj jeho funkčného ozvláštnenia vlastnou skúsenosťou, nadobudnutou a overenou poznáním“ (Viliam Obert).

■ NA KRÍDLACH V SVETE

V šesnástich rokoch vyletel z rodného hniezda, ako sa neskôr ukázalo síce natrvalo fyzicky, ale korene jeho života zostali pevne zapustené v údolí Čierneho Hrona. Prihlásil sa do Vojenského zemeplisného ústavu v Bratislave. Do študentského života naplneného radosťami a starosťami dospievajúceho mládenca začala postupne vstupovať „hlúpa, ale poučná vojna“. Najskôr sa dostal do Prvého pešieho pluku v Svätoplukových kasárňach v Bratislave ako prezenčne slúžiaci strelník, slobodník, desiatnik a v roku 1943 bol odvelený ako vojak Slovenskej armády (presnejšie desiatnik v zálohe) na východný front do bývalého Sovietskeho zväzu, kde sa podľa vlastných slov „stal kartografom, vojakom, čatárom, utečencom, väzňom, vojnovým zajatcom“. Dostal sa na veliteľstvo 1. pešej divízie, vojakmi nazývanej aj Stratenou, ktoré sa nachádzalo na severnom Kryme. Vojnová mašinéria „pohltila“ Ladislava Ťažkého v čase citového a intelektuálneho dozrievania. „Krst ohňom“ zostal preto natrvalo súčasťou jeho bytosti – poznačil nielen celý život, ale bolestnú skúsenosť vyvolal po rokoch k životu aj v literárnej tvorbe, kde ju oživil natrvalo.

■ ZAČIATOČNÍK REMESIEL

Po skončení vojnového besnenia do ďalšieho života vstupoval s pocitom, že „bol som len obyčajný začiatočník všetkých remesiel v rôznych zamestnaniach, do akých nastúpila väčšina demobilizovaných vojakov...“. Najskôr bol v Košiciach stavebným kreslíčom a potom sociálnym referentom na Okresnom národnom výbore v Brezne. Svoje miesto v novom živote si naďalej hľadal a v roku 1948 sa prihlásil na Vysokú školu politických a hospodárskych vied v Prahe, kde začal literárne tvoriť. Prvou prácou bola podľa neho „tak trochu reportáž so sklonom k poviedke a volala sa Čiernohronci na Šumave. Vtedy sa písal rok 1950“. Ďalším výsledkom tvorivej literárnej aktivity bol súbor trinástich poviedok nazvaný podľa titulnej prózy Vojenský zbeh (1962), v ktorých spracoval príbehy s námetmi z obdobia od začiatku prvej svetovej vojny

po vznik druhej svetovej vojny, ako ich poznal z rozprávania starších a z vlastnej skúsenosti v horehronskom prostredí.

Skutočným vstupom do slovenskej literatúry bol až román Amenmária (prezývka stotníka Skaličana, pravým menom Mateja Skalického) s podtitulom Samí dobrí vojaci (1964), ktorý Vladimír Mináč privítal slovami: „Skúsenosť, buď pozdravená, ľudská skúsenosť, skrz ktorú podáva ruku človek človeku ponad hory a rieky a soľné púšte, ale aj ponad stáročia, pošliapané zástavky a hromady zabitých...“

Na margo tohto svojho robustného nástupu do literatúry uviedol, že „za prvoradú skúsenosť, ktorú som si priniesol z vojny, považujem pocit vojnu zabranej mladosti, znásilnenej, v páse zlomenej“. Preto ako spisovateľa ho na vojne, podľa vlastných slov, „nezaujímá len historický fakt“, ale najmä „stretnutie sa ľuďmi rôznych národností, tried, náboženstiev, ako aj dobra a zla v človekovi“, na základe čoho „vo vojne nachádzam predovšetkým človeka, ľudského, citiaceho, mysliaceho, plačúceho, škripajúceho zubami, zmračeného, ľubiaceho, zomierajúceho...“. Tému človeka v živote, jeho zápas za dôstojný život, boj proti smrti zobrazil v románe prostredníctvom pravdy, preto podľa vlastného vyjadrenia „Matúš Zraz by sa mohol volať aj „Vojakova pravda“. Prihlboké stopy vojny vryté do pamäti zobrazil ako „denník mladého človeka Matúša Zraza vo chvíľach jeho ťažkej hodiny“.

■ DUNAJSKÉ A INÉ HROBY

V ďalšej knihe Dunajské hroby sa už zreteľne do popredia dostáva jeho osobná skúsenosť vojaka, čiže objavuje sa motív často sa opakujúci v jeho ďalšej tvorbe – motív vojaka, ktorý sa dostáva do absurdnej situácie, pretože opustil svoje vojsko a nemá sa kam zaradiť. V tejto „zážitkovej“ knižke baladickým spôsobom zobrazuje zufalý pokus štyroch slovenských vojakov dostať sa z obsadeného petržalského brehu na druhú stranu Dunaja, čím v postavách – „zbehoch“ – v každom okamihu ich existencie na úteku domov vzniklo prišerné vedomie strachu nútiace ich k činom.

V krátkom časovom rozpätí vydal triptych „dunajských“ noviel Křdel' divých Adamov (1965), ktorých inšpirátorom podľa neho „neboli len osobné zážitky, ale Dunaj, most, Morava, Devín, sútok týchto hraničných riek a mojich hraničných situácií“. Kniha obsahuje už publikovanú novelu Dunajské hroby a dve novely Divý Adam a Hriešnica žaluje tmu – sú to myšlienkovito aj esteticky blízke diela, v ktorých prevláda opäť zvýšená lyrizácia prechádzajúca až do baladickosti. Jednotiacim prvkom zbierky je úsilie rehabilitovať človeka, ktorý je vnútorne rozštiepený otrasnou skúsenosťou druhej svetovej vojny. Novely teda spája najmä tragédia ľudí, ktorých vojna rozdovila a postavila proti sebe, aj keď sú to otec a syn, tragédia ľudí, ktorých vojna nachvíľu zviedla dohromady, aby ich potom drastickjšie rozlúčila, ako Zvala a Natáliu. Tragédie ľudí, ktorých mladosť a láska sa nenaplnili, lebo si ich buď pošliapali sami ako Janko-Haas, „divý Adam“, alebo im ich pošliapali a znemožnili iní. Ťažký v ľudsky priprímnom prihovore k čitateľovi na záložke knihy určuje novely predovšetkým ako príbehy lásky, ako

Spisovateľ Ladislav ŤAŽKÝ s vlastnou fotografiou vo vojenskej uniforme čatára

hľadanie odpovede na mnohé prečo?: „... v strachu o živých pohýbal som mŕtvymi, chcel som poznať, prečo diveli Adamovia ...“

■ HĽBKY CHARAKTEROV

Na výzvu bratislavského štúdia Česko-slovenskej televízie v podobe súťaže na pôvodnú televíznu hru napísal scenár pod názvom Nechodte po našej stope (Kolibka), ktorý bol ocenený druhou cenou (prvú cenu neudelili). Neskoršie hru premenoval na Bohyňa hôr, potom Morena. Po dlhšej práci dostal literárny scenár napokon názov V páse zlomená a v tomto znení ho prepísal na prózu a vydal v zbierke piatich noviel Pochoval som ho nahého (1970), kde je nosnou novelou. Na otázku, o čo v tejto hre ide, odpovedal: „Keď som v Amenmárii charakterizoval slovenských vojakov cez charakter, tu som to isté chcel spraviť aj s Nemcami. Chcel som ukázať, že vo vojne záleží aj na charakte, nielen na rozkaze, a že vojnu nerobí iba Hitler a jeho generáli, ale aj tí nižší, v tomto prípade „unter ofizier“.“

V roku 1966 pre činohru Slovenského národného divadla zdramatizoval novelu Hriešnica žaluje tmu. Prozaická predloha, vyznačujúca sa vnútorným napätím, osobitou atmosférou i nekonvenčným pohľadom do vnútra hrdinov, ponúkla zaujímavý dramatický materiál schopný rôznych variácií divadelného sprítomnenia príbehu o láske slovenského desiatníka Jozefa Zvala a ukrajinskej dievčiny Natalie Alexandrovny, ktorý autor navrstvil do niekoľkých polôh spájajúcich sa v baladickom tóne. Javiskový prepis rámcuje výstup na cintoríne, kde Zvala ako stavebný inšpektor riadi po vojne kopanie hrobov pre padlých sovietskych vojakov a kde otvorí truhlu s telom Natalie, aby retrospektívne vo svojich predstavách vypočul, ako „hriešnica žaluje tmu“. Príhodu s otváraním rakvy, v ktorej ležala mladá vojačka, zažil osobne v roku 1946 v Barci, miestnej časti Košíc, kde v tom čase pracoval. Hru hrali tridsaťtri ráz a potom ju stiahli na pokyn komunistického „bieleho domu“ (ÚV KSS) s odôvodnením, že sa v nej „urážajú hrdinovia veľkého osloboditeľa, aj keď to bola hra o sile lásky, zbytočnosti a neodvratiteľnosti smrti“.

Nasledovala spolupráca s televíziou uvedením dramatizácie novely

V páse zlomená v podobe televíznej inscenácie a spolupráca s filmom scenárom, napísaným podľa svojej prvotiny, pre celovečerný film Zbehovia (1968). Dramaturgia ho prijala bez výhrad a režisérom sa stal Juraj Jakubisko, ktorý sa rozhodol pre viaceré zmeny a zásahy do literárnej predlohy.

■ FRONTY V ĽUĎOCH...

V prvej časti románu Pivnica plná vlkov (1969) pohľadom rozprávačky, dospievajúcej dcéry Fedora Peruna Dominiky Perunovej, ponúk opäť vojnový – povstalecký príbeh. Aj pre knihu piatich relatívne samostatných noviel Pochoval som ho nahého (1970) ho inšpiroval silný ľudský, morálny povstalecký zážitok otca a jeho druhov po zatlačení SNP do čiernobalockých hôr. Ku genéze knižky povedal: „To je zase vojna, ale nielen vojna, najmä ľudia, osud slovenskej rodiny v pohnutých časoch, mapa ich citov, žiaľu, statočnosti a večného hľadania pravdy. To nie sú ľudia na frontoch, to sú fronty v ľuďoch, trhanie ľudských vzťahov i čistenie človeka.“

V roku 1971 vyšla trojnoveľa Křdel' divých Adamov, ktorú tvoria tri novely – Divý Adam, Dunajské hroby (vyšli aj samostatne ako tretia knižka v roku 1964) a Hriešnica žaluje tmu –, ktoré sa v konečnom dôsledku dopĺňajú a tvoria takmer románový celok. Knihu noviel súdruhomia v Moskve označili za najkřklavejší príklad kontrarevolúcie v kultúre, preto najmä pre „antisovietsku“ novelu Hriešnica žaluje tmu ju stiahli z predajní. Na margo nekultúrneho zákazu knihy dostať sa k čitateľovi Ťažký svojho času povedal: „Nenariekam nad osudom Křdľov či Hriešnice, naopak, som pyšný, že ich životnosť nebola jednoročná, že možno práve táto kniha má šancu stať sa trvalým duchovným majetkom nášho národa. Svedčí o tom jej poprava, pochovávanie (spolu s Amenmáriou, Křdľom a Pivnicou plnou vlkov) a ich spoločné zmŕtvychvstanie.“

■ PANYCHÍDA VÍTAZOM

Za prevažnú časť dovtedajšej literárnej tvorby, za filmový scenár k Jakubiskovmu filmu Zbehovia a pútnici, za politické a občianske postoje k vstupu vojsk, resp. po vstupe vojsk na naše územie v roku 1968, vyhostili ho na dvadsať rokov z akéhokoľvek kultúrneho a spoločenského života. V sedemdesiatych rokoch nemohol publikovať. Výnimkou bol len román Evanjelium čatára Matúša (1979). S Matúšom Zrazom sa čitateľ tretikrát stretol v zbierke próz s románovou dimenziou Márie a Magdalény (1983), v ktorej sa Matúš Zraz identifikuje s rozprávačom, pričom príbeh sa začína putovaním rozprávača (autora) či Matúša Zraza do rodného kraja. Výsledkom sú spomienky tematizované v množstve príbehov.

So svojim „ja“ prostredníctvom „vojnového pravdy čatára Matúša“ sa vyrovnal v knižke poviedok, úvah výrazomne sa dopĺňujúcich Porazení víťazi (2009) hyperbolickým zakľúčením púte čatára Matúša Zraza. V závere knihy, ktorá je charakteristikou profilu autora, uviedol, že ako „kronikár jeho života (...) končí svoju prezenčnú službu“, pričom Matúš „zomrel ako porazený víťaz vo večne trvajúcej zádušnej vojne dobra proti zlu“.

Medzititulky redakcia SNN

Matičari si dôstojne pripomenuli zásluhy a dielo slovenského svätca Slávnosti sv. Gorazda v Bratislave a Kútoch

Peter SCHVANTNER, Peter MULÍK – Foto: Jozef PAULENKA a Martin HAJNÍK

Sv. Cyril a sv. Metod, solúnski bratia, ktorých prvý pápež slovanského pôvodu Ján Pavol II. vyhlásil za spolupatrónov Európy, svoju misiu u našich slovenských predkov by neboli mohli realizovať, ak by nemali spolupracovníkov. Výrazným spôsobom im v tomto diele pomáhal náš rodák sv. Gorazd. Práve jeho pamiatku a dielo si nielen matičiari pripomenuli v minulých dňoch.

Už je tradíciou, že si zásluhy a dielo sv. Gorazda pripomíname každý rok v Bratislave aj v Kútoch, pričom v Bratislave je to vždy ten istý dátum, a to 27. júl, keď sa slávi jeho spomienka v cirkevnom kalendári. Tento rok boli tieto slávnosti zorganizované aj na počesť 1150. výročia a úmrtia Konštantína Filozofa Cyrila, ale aj pri príležitosti sto päťdesiateho výročia úmrtia Štefana Moyses, prvého predsedu Matice slovenskej. Pre matičiarov je však v tomto roku najvýznamnejšie sté výročie oživotvorenia Matice slovenskej, ktoré sme si pripomenuli štvrtého augusta 2019 v Martine.

■ OD KREŠŤANSKÉHO ÚSVITU

V Bratislave sa oslavy konali v jeden deň – v sobotu 27. júla 2019, a to už po dvadsiaty siedmy raz. Podujatie sa konalo v Gréckokatolíckom katedrálnom chráme Povýšenia vznešeného a životodarného Kríža pri Ondrejskom cintoríne. Po archijerejskej svätej liturgii na počesť svätých sedemopočetníkov – sv. Cyrila a sv. Metoda, a ich najvýznamnejších žiakov – svätého Gorazda, Klimenta, Nauma, Sávu a Angelára, ktorú slúžilo niekoľko kňazov s hlavným celebrantom generálnym vikárom bratislavskej eparchie Mons. Vladimírom Skybom, nasledovali slávnostné príhovory predsedu MS Mariána Gešpera a predsedu prezídia MS a hlavného organizátora týchto

osláv Miroslava Holečka. O kultúrnu časť podujatia sa postarali matiční divadelníci z Divadelného odboru MS, ktorí zahrali dramatické pásmo z nášho národného a kresťanského úsvitu pod názvom Dúšok živej vody (autor Peter Vrlík). Sobotné popoludnie ukončilo agapé v priateľskom kruhu.

■ DVA DNI V KÚTOCH

Kúty „žili“ jubilejnými tridsiatymi sväto-gorazdovskými slávnosťami dva dni. V sobotu sa konal farský deň, ktorý bol venovaný najmä rodinám s deťmi. Vrcholom bolo divadelné predstavenie hry od Rudolfa Dilonga Gorazd. V nedeľu sa o 10. hodine konala slávnostná svätá omša v rímskokatolíckom Kostole sv. Jozefa Pestúna, ktorú celebroid Mons. Marián Gavenda. Po slávnostnej svätej omši nasledovali príhovory pri Pamätníku sv. Gorazda, ktorý je v areáli spomínaného kostola. Opäť tu zazneli slávnostné príhovory. Okrem predsedu MS a predsedu prezídia MS sa prítomným prihovori zástupca starostu Peter Procházka a Vlastimil Nemeček, emeritný starosta mesta Podivín. Dvojdnové slávnosti sa ukončili odovzdávaním cien. Okrem iných ocenení predsedu MS M. Gešper odovzdal striebornú medailu Matice slovenskej obci Kúty a rímskokatolíckej farnosti v Kútoch. Rovnako odovzdal aj niekoľko pamätných listov. Pamätné listy v mene organizátorov odovzdal aj Miroslav Holečko.

Tohtoročné slávnosti venované sv. Gorazdovi naplnili spokojnosťou nielen organizátorov, ale aj zúčastnených. Je pozitívne, že každý rok sa pridáva niečo „naviac“, a preto budú mať organizátori budúci rok opäť mnoho povinností. Všetci však veríme, že to zvládnú a že si opäť aj budúci rok dôstojne pripomenieme tohto svätca, učiteľa, ale aj žiaka a súputníka sv. Cyrila a sv. Metoda.

Slávnostiam a sv. Gorazdovi sa budeme podrobnejšie venovať aj v budúcich vydaniach SNN.

ťažké pri výbere tých najlepších. Na úvod vystúpil pred natešenými účastníkmi Rómskej piesne 2019 domáci Orchester ľudových nástrojov so svojimi sólistami. Tento orchester vystupoval na Slovensku, ale aj v zahraničí pred takými svetovými osobnosťami, ako boli anglická kráľovná Alžbeta II., švédsky kráľ Karol IX. Gustav, holandská kráľovná Beatrix, monacké knieža Rainier III. a pred mnohými inými svetovými osobnosťami. Uvádžame ocenené talenty.

Zlaté pásmo: ZŠ Spišské Tomášovce – hudobná skupina, ZŠ Sol – hudobná skupina, ZŠ Kecerovce – Lucia Vidličková, ZŠ Bystrany – Estera Dunková, ZŠ Jasov – Radovana Eugénia Hudáková, ZŠ Sol – Samuel Bužo, ZŠ Kecerovce – Gabriel Gábor.

Hodnotné ceny venovali poslanec NR SR D. Čaplovič, generálny riaditeľ firmy Lynx, s. r. o., Košice Z. Kollár a primátor mesta Košice Ing. J. Polaček a zakladateľ krajského matičného festivalu Rómska pieseň F. Mrva sa postarali o ceny v bronzovom pásme.

zo Sebechleboch. Pod vedením predsedníčky MO MS v Sebechleboch Evy Kempovej matiční folkloristi navštívili okolité slovenské dedinky i veľkomesto Oradea. Na doskách pódia vystúpili v sobotnom i nedeľnom programe.

Za Maticu slovenskú sa na festivale zúčastnili prvý podpredseda Matice slovenskej Marek Hanuska, riaditeľka KM MS Zuzana Pavelcová a pracovník D MS v Banskej Bystrici Teodor Sitarčík. Marek Hanuska ako poďakovanie za realizáciu tohto významného festivalu odovzdal prezidentovi festivalu Františkovi Merkovi a organizátorom podujatia bronzovú Cenu Matice slovenskej a poďakoval krajanom za zásadný prínos k udržiavaniu národných tradícií mimo územia Slovenskej republiky.

Delegácia Matice slovenskej počas pobytu navštívila i miestnu rímskokatolícku faru, stretla sa s činovníkmi lokálnych samospráv i s mnohými kultúrnymi pracovníkmi, ktorí sa spoločne podieľajú na podpore slovenskej kultúry, jazyka i vierovyznania na tomto území.

MATIČNÉ DEPEŠE

Spomienky na Hlinku

Slovenská ľudová strana Andreja Hlinku pri príležitosti osemdesiateho prvého výročia úmrtia svojho zakladateľa pripravila 18. augusta v Ružomberku pietnu spomienku so svätou omšou vo farskom kostole, zhromaždením ľudu, s kladením vencov a prihovormi hostí pri mauzóleu otca národa A. Hlinku. Duchovné posolstvo tejto osobnosti si prišli pri jeho pomníku v Bratislave-Ružinove uctiť 16. augusta aj členovia a priaznivci Spoločnosti Andreja Hlinku a ďalší vlastenci.

Povstaleckým letcom

Na uctenie nebojácnych letcov v SNP – príslušníkov I. čsl. stíhacieho pluku s označením Zvolenský, ktorí pristáli na pomoc povstalcov na letisku Tri duby, zorganizovali zvolenski mladí matičiari pri pamätníku povstaleckých letcov v Zolnej s podporou mestskej samosprávy nultý ročník Behu na počesť letcov SNP, pričom dobrovoľný výťažok z podujatia venovali aj na prevádzku tamtojšej pamätnej izby na túto udalosť.

Trójske bahno v Šuranoch

Dom Matice slovenskej v Šuranoch v spolupráci s Miestnym odborom Matice slovenskej v Šuranoch a Občianskym združením Hrádocká Venuša zorganizovali v sobotu 27. júla prvý ročník prekážkového krosového behu Trójske bahno, pomenovaného podľa lokality, popri ktorej viedol samotný beh. Slovenská Trója je archeologické nálezisko európskeho významu, kde sa našla soška sediacej ženy známa ako Magna Mater alebo Hrádocká Venuša, ktorá bola hlavným motívom na slovenskej dvojkorune.

Výstup na Vysokú

V nedeľu 18. augusta sa milovníci prírody a turistiky zišli v Malackách na dvanástom ročníku Záhorackého výstupu na Vysokú, ktorý je zároveň memorálom Zuzky Krajčírikovej, známej mladej organizátorky rôznych podujatí pre mládež v regióne a nádejnej umeleckej drôtenkárky, ktorá má na skalách Vysokej pamätnú tabuľu po jej tragickej smrti v pohorí Vtáčnik pred desiatimi rokmi. Jedným z organizátorov podujatia je aj Matica slovenská.

Zemplínske slávnosti

V srdci Zemplína v Michalovciach sa od 9. do 11. augusta spievalo a tancovalo na šesťdesiatom ročníku folklórneho festivalu spevu a tanca Zemplínske slávnosti, ktoré vytrvalo organizuje mestská samospráva, kultúrne a osvetové stredisko a Matica slovenská.

Pre koscov hrabačky

Jubilejné dvadsiate piate Horehronské slávnosti koscov a hrabačiek, ktoré sú ako najstaršie a najrenomovanejšie takéto podujatie zároveň svetovým šampionátom pre vyše pol stovky súťažiacich z celého Slovenska aj zo švajčiarskeho kantónu Zug pripravili v rámci podujatia Pohorelského kultúrneho leta v sobotu 20. júla organizátori v Pohorelej, medzi ktorými mali prím matičiari.

Pripravil Emil SEMANCO

Festival Rómska pieseň pokračoval v Košiciach aj v roku 2019 Ukázali veľa talentu i typický temperament

Jozef MYSLAVSKÝ – Foto: SNN

Počas leta sa konal v aule Súkromného hudobného a dramatického konzervatória v Košiciach už deviaty ročník krajského festivalu Rómska pieseň 2019. Organizátormi boli dlhoročný matičiar František Mrva z Košíc, odbory školstva OÚ v Košiciach a Prešove, mesto Košice a mestská časť Lunik 9 v Košiciach. Do Košíc prišlo po výberových kolách na jednotlivých základných školách v obidvoch krajoch východného Slovenska vyše pol stovky rómskych spevákov a speváčok. Kvalita speváckych vystúpení bola tento rok veľmi vysoká.

Erudovaná porota – v zložení predseda S. Klempár, M. Wajdlíková a S. Mihalicová – to mala veľmi

Ocenení speváci s diplomami Matice slovenskej a knižnými publikáciami z Vydavateľstva MS

Čerpotok hostil krajskú folklórnu mlad' po pätnásty raz Rumunský Bihor ožil slovenským spevom

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Tretí júlový víkend v slovenskom svete doma i v zahraničí už tradične rezonuje mládežníckym folklórnym festivalom, ktorý si pred pätnástimi rokmi vytvoril domov v malej slovenskej dedinke v rumunskom Bihore v Čerpotoku. Je obdivuhodné, ako sa malá laznička dedinka v Rumunsku rok čo rok premení na hlavné miesto slovenského zahraničia a malé pódium pod bihorskými lúkami sa rozžiari slovenským folklórom, vyšivanými krojmi, spevom mládežníkov z niekoľkých krajín sveta i tancom v rytme slovenskej ľudovej piesne.

Pred sídlom Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku sa hostom i folkloristom prihovoril jeho predseda Adrian Miroslav Merka. Most medzi dvoma krajinami symbolizoval prednes slovenskej a rumunskej hymny na počesť oboch republík. Krojovaný sprievod folkloristov sa potom presunul do neďalekého amfiteátra, kde vystúpilo šesťnásť folklórnych súborov, medzi ktorými nechýbal reprezentačný súbor Matice slovenskej FS Gelovianka

OČAMI MATIČIARA

Aj tohto roku horeli Vatry zvrchovanosti v mnohých slovenských mestách a obciach. Mohli sme sa o tom dočítať v Slovenských národných novinách. V SNN č. 30 sa spomínala aj obec Vlachovo, kde sa každoročne stretávajú maticári z rožňavského okresu a zapalujú Vatru zvrchovanosti.

Vatry sa rozhoreli aj na Gemerí

Nedá mi, aby som k rámcovej informácii nepridal ešte pár riadkov. My maticári z Vlachova sme si vedomí, že prvým krokom na ceste k štátnej samostatnosti bola Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Sedemnásť júl 1992 je pamätný deň jej vyhlásenia a stalo sa už tradíciou, že v našej obci sa táto udalosť oslavuje za účasti obyvateľov širokého okolia, najmä maticiarov a členov Jednoty dôchodcov Slovenska z okresu Rožňava. Nebolo to inak ani tento rok, keď 26. júla sa Vatra zvrchovanosti rozhorela za zvuku piesne Kto za pravdu horí. Spievali ju všetci prítomní spoločne s mužskou speváckou skupinou Pekná dolinka. S príhovorom vystúpila riaditeľka Domu Matice slovenskej v Rožňave Ing. Zlatica Halková a starosta obce Vlachovo Ing. Peter Pakes, ktorý objasnil podstatu tohto slávnostného stretnutia zo širších historických súvislostí. Aj keď počasie nebolo ideálne, chutí guláš, ktorý navarili zástupcovia strany SNS so šéfkuchárom Ondrejom Hlaváčom. O dobrú náladu sa postarali speváci z Peknej dolinky a Starovlachovskej muziky. Veru, bol spev i tanec. Hoci v neskorých hodinách popršalo, tanečníkom z Čiernej Lehoty aj pod daždníkmi to neprekážalo a zabávali ďalej. Náladu udržiaval otvorený bufet Mira Kaspera s občerstvením. A keď dozneli nôtly Starovlachovskej muziky, pokračovala diskotábava pre mladých až do ranných hodín. Bol to príjemný večer a maticári z Gemera sú radi, že Matica slovenská na tento významný milník novodobej histórie slovenského národa nezabúda.

Ján KLOBUŠNÍK,
MO MS vo Vlachove

OPRAVA

V rozšírenom čísle SNN 32 – 33 na strane 6 sa v článku Ukrajincom sa už Majdan prejedol stala nedopatrením redakcie chyba v texte pod fotografiou, na ktorej je predvolebný míting ukrajinských nacionalistických síl. Správny text má znieť: Radikáli pod sochou Banderu vo Lvove. Vinou zlej kvality predlohy sme uviedli, že je to socha Lenina. Čitateľom a autorovi sa ospravedlňujeme.

(red)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Dožinky boli pre dobrého gazdu požehnaním, oslavou aj istotou prežitia
Sviatok nového chleba v Dražovciach

Veronika BILICOVÁ, Dom Matice slovenskej v Nitre

Dražovce, ktoré sú dnes mestskou časťou Nitry, sa usilujú aj v súčasnosti zachovávať dedinský ráz. Výrazne k tomu pomáha iniciatíva o. z. Tradícia, ktoré už dlhé roky prezentuje verejnosti zvyky našich predkov. A nielen to, popri výskume života obyvateľov priamo v tejto časti získané poznatky šíria členovia tohto združenia mimoriadne pútavo prostredníctvom svojej folklórnej skupiny. Súbor Tradícia patrí medzi folklórne združenia, ktoré nechýbajú na mnohých kultúrnych podujatiach v meste Nitra, jeho okolí, ale aj v zahraničí.

Obyvatelia Dražoviec a Nitry si už ani nevedia predstaviť leto bez tradičného podujatia Sviatok nového chleba a Maticných slávností, ktoré pravidelne pripravujú o. z. Tradícia a Miestny odbor Matice slovenskej v Dražovciach. „Chlieb náš každodenný daj nám dnes ...“ Slová modlitby obsahujúce všetku vďaka gazdu za úrodu, ktorú kedysi prezentovali najmä dožinky. Vtedy žnice môžu spokojne upliesť žatevný veniec a upiecť čerstvý chlieb z novej múky. Naši predkovia práve do jednej z najznámejších a základných kresťanských modlitieb vložili veľa vitálneho obsahu a viery. Podujatie Sviatok nového chleba má preto príznačný názov, pre hospodára boli dožinky skutočným sviatkom. Aj od

dražovských folkloristov a maticiarov prebral dožinkový veniec predseda Poľnohospodárskeho družstva Dražovce-Čakajovce. Po krátkom sumári tohtoročných výnosov úrody mohol pokračovať kultúrny program a prezentácia žatevných a dožinkových zvykov v podaní skupiny Tradícia a ďalších regionálnych folkloristov – speváckej skupiny Janíkovská studnička a folklórnych skupín Štefánia zo Svätoplukova a Briežok z Jedlových Kostolien. Stalo sa už zvykom, že na tomto podujatí nechýbajú ani zahraniční účinkujúci. Tento rok bol určite lákadlom hosť z Chorvátska KUD Harkanovci z regiónu Slavónia. Maticári v Dražovciach si pripomenuli aj sté výročie oživotvorenia Matice slovenskej a podujatie bolo

zároveň aj Maticnými slávnosťami. Prítomným sa prihovril predseda Matice slovenskej Marián Gešper. Vyzdvihol práve výnimočnosť tohto podujatia: „... kde sa dožinky prirodzene previazali s národnou i maticnou ideou, veď v tom je ukryté jadro slovenskej lásky k vlasti vychádzajúce z práce pre spoločnosť a rodinu.“ Zdôraznil aj symboliku spojenia ľudových tradícií s dávnymi roľníckymi tradíciami, zvlášť keď sa na podujatí sa zúčastnili aj bratia Chorváti a ich folklórny súbor...

Kultúrnemu folklórnemu programu predchádzali slávnostné bohoslužby v Kostole sv. Františka Xaverského v Dražovciach, návšteva Kostola sv. Michala Archanjela, známeho ako Dražovský kostolík, prehliadka „dražovského domčeka“ a sprievod s dožinkovým vencom.

Pozvanie na podujatie prijali aj ďalší vzácní hostia – poslanec Národnej rady SR a podpredseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Marián Kéry, primátor mesta Nitra Marek Hattas, poslanci za VMČ Zobor-Dražovce Adriana Filipová a Pavel Varga, starosta obce Svätoplukovo Ivan Lobodáš a riaditeľka Krajskej knižnice Karola Kmeťka v Nitre Monika Lobodášová.

Podujatie sa konalo s finančnou podporou Nitrianskeho samosprávneho kraja, mesta Nitra, Matice slovenskej a Poľnohospodárskeho družstva Čakajovce-Dražovce.

Práce na najväčšom cintoríne z prvej svetovej vojny pokračujú
Spomienka pri zvonici na vrchu Skura

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Protojerej Peter SOROKA pri smútočnej spomienke venovanej padlým na vrchu Skura

Za účasti dobrovoľníkov zo Slovenska, z Maďarska a z Poľska zorganizoval Klub vojenskej histórie Beskydy koncom júla medzinárodný dobrovoľnícky tábor. Jeho účastníci sa podieľali na pokračovaní prác na najväčšom slovenskom vojenskom cintoríne z prvej svetovej vojny v obci Veľkrop, kde je pochovaných 8 662 vojakov cisárskej rakúsko-uhorskej, nemeckej a cárskej ruskej armády. Pracovali na čistení cintorína, úprave nového schodiska a inštalácii lavičiek. Odtiaľ sa dobrovoľníci presunuli do Hostovic, aby pokračovali v obnove tunajšieho cintorína z prvej svetovej vojny opravou oplotenia, novým náterom a inštaláciou lavičiek. Žiaľ, hustý lejak im

znemožnil dokončiť predsa-
vzaté. Záver pobytu účast-
níkov, no aj ďalších hostí,
patril už tradičnému pochodu
k zvonici na vrchu Skura.
Najskôr v predvečer výročia
začatia prvej svetovej vojny
sa poklonili pamiatke pad-
lých na tunajšom miestnom
cintoríne, odkiaľ sa vybrali
k spomínanej zvonici, ktorú
na znak úcty svojim krajanom
zostrojili členovia a sym-
patizanti KVHB z Oravy.
Našťastie, počasie účastní-
kom pochodu tentoraz prišlo,
takže zdatní pešo a skôr
narodení vďaka terénym
vozidlám sa dostali do pro-
stredia, kde v rokoch prvej
svetovej vojny prebiehali
nelústné boje. Dodnes po
nich nachádzajú v blízkom
okolí hmatateľné svedectvá.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny

P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

26,- €

Polročné predplatné:

13,- €

Štvrťročné predplatné:

6,50 €

PRIPOMÍNAME SI

24. augusta

– pred sto päťnástimi rokmi sa narodil významný prozaik medzivojnového obdobia Milo Urban (1904 – 1982); jeho novela Za vyšším mlynom sa stala podkladom libreta opery Krútnava, obdobie prvej svetovej vojny zobrazil v románe Živý bič

25. august

– pred štyridsiatimi rokmi zomrel jeden zo zakladateľov moderného slovenského sochárstva Július Bartfay (1888 – 1979), autor skvelých plastik v mramore (Manželka, Beethoven, Sonáta mesačného svitu a i.), otec národného umelca Tibora Bartfaya

– Ernest Bokroš, bývalý náš hokejový reprezentant a tréner hokejových juniorov má šesťdesiatku

26. august

– stodeväťdesiat rokov čo sa v Skalici narodil najplodnejší novinár prvého maticného obdobia Ján Malý-Dusarov (1829 – 1902)

27. august

– sovietski partizáni a vojaci martinskej posádky v roku 1944 zajali na stanici vo Vrútkach nemeckú misiu na čele s generálom Ottom a na kasárenskom dvore pätnástich jej členov zastrelili, čo vyvolalo nemeckú okupáciu Slovenska i nekoordinovné vyhlásenie SNP; 75. výročie

28. august

– pred sto sedemdesiatimi rokmi vznikla prvá celoslovenská kultúrna inštitúcia Tatrin (1844) s predsedom Michalom Miloslavom Hodžom; spolok vydával pôvodnú literatúru, zabezpečoval zber pamiatok, poskytoval finančnú pomoc slovenským študentom a prekonával cirkevné rozpory

– pred sto rokmi Andrej Hlinka s dvoma spolupracovníkmi ilegálne odcestoval na mierovú konferenciu do Paríža (1919), aby tu predložil požiadavku na slovenskú autonómiu; na zárok pražskej vlády ich z Francúzska vyhostili

– Divadlo Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene si pripomína sedemdesiat rokov; vzniklo pri piatom výročí SNP (1949), ktorého ústredné oslavy sa konali vo Zvolene, pod zámkom prvý raz vystúpil aj SLUK

– futbalový tréner Jozef Baroš oslavuje šesťdesiatpäťku

– naša hviezdna Stazka Kuzminová má krásnych tridsaťpäť

29. augusta

– pred sedemdesiatimi rokmi vypuklo SNP (1944)

– slovenské stíhače eso pilot Alexander Gerič, ktorý mal na príkaz ministra obrany generála Čatloša nadviazať styk s postupujúcou Červenou armádou, pred sedemdesiatimi rokmi za neznámych okolností havaroval za Trenčínom a zahynul (1920 – 1944)

30. augusta

– v roku 1944 začal vysieľať rozhlasový orgán SNP Slovenské národné noviny; vzniklo v Bratislave, jeho hlásateľom sa stal v priebehu najbližších dní populárny profesor priemyslovky Ladislav Sára; rozhlas sa vtedy stal mobilizujúcim centrom národa (druhýkrát pri okupácii v roku 1968); 75. výročie

– pred šesťdesiatimi rokmi (1959) vznikla v Argentíne Zahraničná Matica slovenská; jej prvým predsedom sa stal Jozef Ciger Hronský

(jč)